

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПРАВА ТА ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ**

До захисту допустити:
Зав. кафедри
« ___ » _____ 2021 р.

**«МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ»**

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
магістерського рівня вищої
освіти освітньо-професійної програми
281 Публічне управління та
адміністрування
Гончарової Карини Володимирівни
Науковий керівник:
Філіпенко Тетяна Вячеславівна
доктор наук з державного управління,
професор кафедри права та публічного
адміністрування
Рецензент:
Рецензент: Політова А.С., к.ю.н., доцент
кафедри державно-правових дисциплін
Донецького державного університету
управління

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою _____
Секретар ЕК _____
« ___ » _____ 2021 р.

Маріуполь – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ	7
1.1 Еволюція теоретичних уявлень про формування системи державного управління економікою	7
1.2 Державне управління економікою: система, методи впливу, механізм....	11
1.3 Резерви підвищення ефективності системи державного управління економічним розвитком.....	20
Висновки до розділу 1	27
РОЗДІЛ 2 МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО СТИМУЛЮВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	29
2.1 Сталий розвиток території: особливості державного регулювання	29
2.2 Реторсія регіональної соціо-економічної системи.....	40
2.3 Державне управління соціально-економічним розвитком: причини і наслідки.....	49
Висновки до розділу 2	55
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ	57
3.1 Стимулювання фінансової стійкості як фактор регіонального розвитку .	57
3.2 Механізми підвищення ефективності системи державного управління економікою.....	70
3.3 Методологія оцінки ефективності системи державного управління.....	93
Висновки до розділу 3	100
ВИСНОВКИ	104
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	107
ДОДАТКИ	115

ВСТУП

Актуальність теми. Масштабне і безпрецедентно швидке входження регіонів України до умов ринкової економіки, призвело до необхідності кардинального перегляду фундаментальних підходів до управління регіональним комплексом і соціальною сферою, що існували в період планово-централізованої економіки. У зв'язку з цим надзвичайно актуалізувалися проблеми пошуку і апробації ефективних управлінських методик і технологій, які враховували б інституційні особливості регіонів, їх потенціал: ресурсний, технологічний, інфраструктурний, інтелектуальний, трудовий; зросло значення розробки критеріїв і відбору показників оцінки ефективності управління соціально-економічним розвитком на регіональному та субрегіональному рівнях.

Виникнення ринкових екстерналій, вплив специфічних чинників регіонального розвитку істотно ускладнює схему взаємодії економічних суб'єктів в регіоні, що висуває вимогу розробки концепції ефективного управління соціально-економічним розвитком територій в ранг пріоритетних в державному управлінні. Підвищення якості регіонального управління може бути досягнуто на основі реалізації інституційних перетворень, які є одним з основних факторів розвитку конкурентних переваг регіону, забезпечуючи захист ринкових реформ і конкуренції, відкритість, прозорість перетворень відносин власності, розвиток підприємництва.

Тема інституційних перетворень системи управління регіональним розвитком є особливо важливою в даний час, коли істотно зростає вплив регіонів на соціально-економічні показники розвитку держави, в цілому. При цьому в умовах обмежених інвестиційних ресурсів необхідно дотримуватися принципу пріоритетності, стимулюючи найбільш важливі інституційні новації. Вищевказане визначило вибір теми дослідження як актуальною і недостатньо опрацьованою в теорії управління регіональним розвитком.

Однак забезпечення ефективного управління соціально-економічними системами – складна і багатогранна проблема, багато теоретико-методичних та науково-практичних аспектів якої, залишаються недостатньо вивченими, особливо стосовно регіонального розвитку. Дана обставина негативно позначається на якості розробки стратегії розвитку регіонів, на виявленні можливості їх включення в систему міжнародного поділу праці, обумовлюючи актуальність теми дослідження.

Стан наукової розробки проблеми. Серед вітчизняних учених теоретико-методологічними та практичними аспектами державного управління та формування державної соціальної та регіональної політики займаються В. Бакуменко, Т. Биркович, С. Біла, М. Білинська, О. Васильєва, О. Дацій, В. Дрешпак, В. Воротін, А. Дегтяр, О. Дегтяр, І. Дегтярєва, В. Ковальчук, М. Латинін, М. Лахижа, О. Лебединська, Т. Лозинська, І. Лопушинський, С. Майстро, В. Маліков, О. Мельниченко, А. Мерзляк, П. Надолішній, Н. Нижник, І. Розпутенко, В. Садковий, В. Сиченко, Ю. Сурмін, В. Тертичка, А. Халецька та ін.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є розробка теоретико-методичних аспектів вдосконалення державних механізмів управління розвитком регіону на основі визначення і реалізації пріоритетних інституційних перетворень.

Для досягнення мети дослідження в роботі поставлені і послідовно вирішені наступні завдання:

- дослідити еволюцію теоретичних уявлень про формування системи державного управління економікою;
- розглянути систему, методи впливу, механізм державного управління економікою;
- визначити резерви підвищення ефективності системи державного управління економічним розвитком;
- дослідити механізми державного управління сталим розвитком регіону;

– визначити напрями вдосконалення державного управління соціально-економічним розвитком регіону.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини в сфері державного управління регіональним соціально-економічним розвитком.

Предметом дослідження є механізми державного управління соціально-економічним розвитком регіонів.

Методи наукового дослідження. У процесі дослідження були використані діалектичний метод, заснований на вивченні явищ в їх постійному розвитку і взаємозв'язку. Крім того, в роботі застосовувалися методи категоріального аналізу, описовий метод, метод синтезу, економіко-статистичні методи дослідження. Діалектичний метод був використаний з метою вивчення еволюції теоретичних уявлень про формування системи державного управління економікою (підрозділ 1.1.). Метод категоріального аналізу застосований при дослідженні питань регулювання сталого розвитку територій (підрозділ 2.1.). Описовий метод був використаний під час викладення питань щодо резервів підвищення ефективності системи державного управління економічним розвитком (підрозділ 1.3.). Економіко-статистичні методи були застосовані при представленні відомостей про економічний розвиток регіону (підрозділ 3.2).

Наукова новизна дослідження полягає в розробці теоретико-методичних положень щодо підвищення ефективності управління мезорівневою соціально-економічною системою на основі запропонованих інституційних новацій, орієнтованих на використання результатів науково-експертної діяльності в реальному державному управлінні і дозволяють знизити ступінь економічної ураженості регіону.

У теоретичному аспекті уточнено економічну сутність та розкрито зміст поняття «стійкий розвиток території регіону», яке представлено як комплексний процес, що характеризується різноманітністю форм та багатоаспектністю проблем досягнення заданих пропорцій та відносин між його елементами.

Обґрунтовано концептуальні основи, цілі та завдання досягнення стійкості території, що відображають найбільш значущі тенденції її трансформації, можливості економічного, зростання та спрямовані на забезпечення соціально-орієнтованого характеру та інституційної стійкості територій.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в можливості застосування його висновків і рекомендацій органами регіонального управління в процесі розробки і реалізації стратегічних, тактичних і оперативних програм, заходів та планів щодо підвищення ефективності розвитку регіонів. Запропоновані інституційні новації здатні доповнити раніше прийняті нормативно-правові документи. Теоретичні, методичні та прикладні результати роботи можуть бути покладені в основу подальших наукових досліджень з проблеми ефективного управління розвитком територій, а також пропонуються до використання в навчальному процесі.

Апробація результатів дослідження. Основні положення були представлені у вигляді тез доповіді: «Механізми державного управління соціально-економічним розвитком регіонів». Наукова конференція молодих вчених «Молодь і наука: виклики та перспективи» 14 грудня 2021 року.

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, поділених на дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатку. Обсяг основної частини дослідження складає 106 сторінок, список використаних джерел містить 83 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ

1.1 Еволюція теоретичних уявлень про формування системи державного управління економікою

Державне управління має здійснюватися з урахуванням політичних, економічних і соціальних умов, що існують в країні. Визначення пріоритетних напрямків розвитку та інструментів управління процесами з урахуванням сформованих умов є невід'ємним завданням держави. Наступним кроком є залучення і правильний розподіл усіх видів наявних ресурсів за обраними пріоритетними напрямками. Зазначені дії покликані активізувати процеси розвитку в країні і вивести її економіку на новий щабель інноваційного розвитку.

Найчастіше поняття «державне регулювання» у сучасній науковій літературі розглядається з точки зору існуючих різних форм і різноманітних методів, застосовуваних у процесі державного регулювання. Тому всі визначення поняття та сутності державного регулювання можна класифікувати наступним чином:

1. Державне регулювання – це сукупність основних форм і методів, що впливають на конкретні процеси чи об'єкти. Цей підхід застосовує С. Мочерний, який наголошує, що державне регулювання складається з комплексу основних форм і методів цілеспрямованого впливу державних органів, установ і організацій на розвиток суспільного виробництва (включаючи продуктивні сили, техніко-економічні, організаційно-економічні та соціально-економічні відносини) для забезпечення його стабільності та адаптування до мінливих умов економіки [55, с. 379].

Л. Дідківською та Л. Головка державне регулювання розглядається, як вплив держави на соціальний розвиток країни [26, с. 14]. Вважаємо, що це визначення не розкриває всієї складності процесу державного регулювання та контролю економіки, а також не охоплює всієї сукупності функцій, принципів і методів державного регулювання. Тому, у цьому випадку, роль держави понижена.

Гнучкішим і більш адаптованим до сучасних умов розвитку економіки в Україні є визначення надане Д. Стеченко, який вважає, що здійснюючи регулювання економіки держава використовує відповідні засоби впливу на відтворювальний процес в економіці, щоб спрямовувати підприємства та приватних осіб на досягнення конкретних цілей та пріоритетної політики держави у сфері соціального розвитку країни [72, с. 5].

2. Державне регулювання ототожнюється з економічною діяльністю країни. Таким чином, окремі автори вважають, що державне регулювання економіки – це діяльність, за якої держава створює правові, економічні та соціальні умови, необхідні для функціонування економічного механізму, для захисту національних інтересів відповідно до цілей та пріоритетів національної економіки.

3. Під державним регулюванням розуміється система відповідних заходів. Такий підхід відстоює І. Михасюк, який підкреслює, що державне регулювання – це сукупність державних заходів, направлених на спрямування суб'єктів господарювання в русло, необхідне для досягнення цілей, окреслених органами державної влади та управління [54, с. 8]. Таке визначення, на наш погляд, є доволі спрощеним, воно не охоплює всіх державних функцій з урахуванням сучасних потреб суспільства.

За визначенням Л. Ходова, державне регулювання економіки в сучасних умовах ринку – це система офіційних законодавчих, виконавчих і нормативних заходів компетентних органів державної влади та громадських організацій з метою покращення, стабілізації та адаптації існуючої соціально-економічної системи до мінливих умов господарювання [76, с. 45].

Д. Зухбою, Є. Зухбою та Н. Каптуром використовується визначення державного регулювання, виходячи з комплексу заходів, що здійснюються державними органами задля координації економічних процесів і які спрямовані на забезпечення оптимальної пропорційності суспільного виробництва та попередження криз [30].

Таким чином, різними авторами по-різному тлумачиться сутність цього поняття, тому, за кожним визначенням кінцева мета державного регулювання розкривається по-різному.

З нашої точки зору, найкраще сутність державного регулювання економіки простежується через визначення його як сукупності форм і методів цілеспрямованого державного впливу на розвиток суспільного виробництва (включаючи продуктивні сили, техніко-економічні, організаційно-економічні та соціально-економічні відносини) для забезпечення його стабільності та адаптування до мінливих умов економіки.

Державне управління економікою передбачає цілеспрямовуючий, організуючий, регулюючий та контролюючий вплив держави. Такий вплив здійснюється державою через державні органи та державних посадових осіб, які впливають за допомогою відповідних заходів на економічні процеси задля ефективного розвитку економіки та реалізації цілей суспільного розвитку в цілому. Процес державного управління економікою включає такі загальні функції державного управління: організація, планування, прогнозування, мотивація, регулювання, контроль [52, с.63].

Вивчаючи теоретичні уявлення про формування системи державного управління, треба враховувати історичні віхи розвитку механізмів державного управління в економічному секторі загалом. Б. В. Дергалюк підкреслює, що однією із найперших вагомих спроб систематизації уявлень щодо структури та механізму функціонування економічної системи прийнято вважати меркантилістську парадигму. Її суттю є той момент, що вона визнає ключовим структурним елементом економіки – зовнішню торгівлю, яка є джерелом накопичення статків та матеріальних ресурсів [25].

Саме цей факт став передумовою у необхідності застосування регулятивних механізмів держави, які мали б вплинути на акумуляцію цих ресурсів. На нашу думку, такі стримуючі моменти в даній ситуації, були спричинені відсутністю відповідних інструментів та методологічних напрацювань, щодо реалізації основних положень даної парадигми.

Б. В. Дергалюк виокремлює наступний період еволюції в уявленнях про формування системи державного управління, який ознаменований виникненням поглядів щодо визначальної ролі сільського господарства у структурі національного господарства, адже воно вважалось джерелом багатства та стабільного розвитку держави. На цьому етапі були втілені в життя перші кроки у формуванні більш повного уявлення про економічну природу взаємодій різних сфер управління та секторів економіки як цілісної системи [25].

Основним етапом розвитку економічної науки вважається перехід до класичної парадигми, засновниками якої було розроблено ряд теорій (теорія відносних переваг, теорія порівняльних переваг), якими надавалися практичні рекомендації щодо модифікації структури економіки у відповідності до особливостей її виробничої орієнтації.

В цей період були закладені законодавчі та економічні закони, виділено фактори впливу на середовище функціонування та структуру національної економічної системи. В подальшому історичний вплив мав перехід до марксистської парадигми, яка фактично стала основою для формування сучасної економічної теорії.

Всі еволюційні процеси, які формували уявлення про утворення системи державного управління призвели до виникнення поняття «структурної політики». Зміст структурної політики визначався як окремий напрямок державного регулювання та розумінням необхідності вироблення підходів до реалізації структурних реформ.

Більш наближеною до сучасного етапу розвитку стала неокласична парадигма. В її основі фігурують питання щодо досягнення ринкової

рівноваги. Крім того, була розроблена теорія, на підставі якої ключову роль у збалансуванні ринкових структур віддавали ринковому механізму, беручи до уваги конкуренцію та вільне ринкове ціноутворення.

За словами Б. В. Дергалюка, неокласична парадигма була відправною точкою у розвитку новітніх підходів, які розглядали організацію державного регулювання структурними зрушеннями в економічному секторі [25].

Таким чином, за нашим переконанням формування управління в секторі економіки почалося не відразу, а з виникненням необхідності до примусового застосування владних механізмів у нормуванні економічних відносин. Через матеріальні та фінансові ресурси на всіх етапах розвитку суспільства відбувалася боротьба, що не могла не бути стримана владою, адже в протилежному випадку – країни б просто не жили в мирі. До всього, економічний розвиток держави паралельно має розвиватись за рахунок пошуку необхідним механізмів управління. Загальнодержавне управління в економічному секторі має на меті вивести державу на новий рівень економічного розвитку за рахунок застосування діючих важелів впливу.

1.2 Державне управління економікою: система, методи впливу, механізм

Державне управління економікою забезпечується виключно точно направленим, організованим та регулюючим впливом держави, при якому виконуються функції контролю господарських відносин, правовідносин з метою досягнення цілей розвитку національної економіки. Це управління існує для вирішення глобальних соціально-економічних, господарських проблем, які торкаються інтересів господарюючих суб'єктів, що має вагомe значення для держави в цілому та для економіки зокрема.

Варто наголосити, що завданням державного управління економікою є встановлення цільових установок держави, владних структур, які здійснюють управління в економічному секторі. Управлінські повноваження, які

делегується державою її органам, законодавством України та міжнародними угодами, мають чітко відповідати загальним завданням державного управління економікою [9, с. 109; 67, с. 23-28].

Державне управління економікою має на меті систематизувати і обґрунтувати пріоритети національної економіки, згенерувати ефективні управляючі впливи, які орієнтовані на реалізацію цілей господарського розвитку країни. Відповідно, науковці активно почали розмежовувати чотири основні блоки цілей державного управління економікою. Першочергово до них слід віднести цілі підтримки сталого стану економіки, які виникають в умовах, необхідності закріплення такого положення в силу того, що воно задовольняє вимогам ефективного функціонування суб'єктів господарювання, або у зв'язку із необхідністю попередити загрозу погіршення ситуації на ринку.

Другий блок цілей включає цілі спрямовані на вихід економіки з кризового стану, що передбачає подолання негативних явищ та тенденцій у її розвитку.

До третьої групи цілей розвитку економіки, відносять ті завдання, які сприяють зміні, покращенню, підвищенню рівня і якості функціонування господарської системи.

В четвертому блоці цілей управління економікою є такі, які передбачають вдосконалення державної системи управління економікою, запровадження інноваційних процесів, форм і методів державного управління, організаційне вдосконалення управлінської діяльності.

Тут варто акцентувати увагу на той факт, що цілі державного управління економікою повністю ніколи не збігаються одна з одною та часто навіть суперечать цільовим орієнтирам запровадження відповідної діяльності. Це є основною причиною існуючих недоліків в управлінні соціально-економічними об'єктами і процесами, джерелом яких є різноманіття інтересів окремих громадян, соціальних груп, громадських об'єднань, окремих колективів, територій.

Найнебезпечнішими з цієї точки зору, є розходження цілей діяльності конкретних органів державного управління, їх посадових осіб та апарату цих органів. При такому розходженні державні ресурси використовуються на вирішення проблем окремих груп державних чиновників. У наслідок такої ситуації уражаються загальнодержавні інтереси й у цілому руйнується господарська система країни. Отже, вирішальною умовою ефективного управління, дотримання якої особливо важливе для державного управління економікою, є забезпечення єдності, несуперечливості цілей самої системи та цілей управління системою, цілей суб'єкта і об'єкта управління [37, с. 38-39].

Регулювання доцільно розглядати як складову процесу управління. При регулюванні виконується тільки частина управлінських функцій, які доповнюють власно управлінські функції (а саме, стратегічне цілевизначення, планування, програмування тощо). Під державним управлінням економікою розуміється будь-який вплив суб'єкта управління на об'єкт управління задля спрямування його дій у бажаний для суб'єкта управління спосіб. Державне регулювання забезпечує корегування та налаштування діяльності об'єктів економіки.

Можна сказати, що державне управління економікою визначає загальну траєкторію руху та розвитку в цілому, а державне регулювання економіки передбачає тільки корегування, зміну або уточнення такої програмної траєкторії відповідно до існуючих умов, додаткових вимог, поточних державних інтересів тощо. За змістом поняття «державне регулювання» можна розуміти як зовнішнє управління об'єктом, яке використовується поряд з внутрішнім управлінням та самоуправлінням.

Для економічних об'єктів характерні власні або внутрішні системи управління. Такі системи не можуть в повній мірі виконувати всі управлінські функції. Вони прагнуть здійснювати управлінські впливи на свою користь, для задоволення власних інтересів, а це не завжди співпадає з інтересами інших об'єктів та інтересами держави. Тому до самоуправління

на таких об'єктах додається зовнішнє регулюванням з боку органів державної влади.

Також нетотожність понять «державне управління економікою» і «державне регулювання економіки» впливає з характеру відносин власності на майно, на яке здійснюється вплив з боку держави.

Якщо держава виступає в ролі володаря майна, тобто воно є державною власністю, тоді вона має право управляти, розпоряджатися ним у повному обов'язі. Якщо ж майно не належить державі, а є власністю інших суб'єктів, тоді держава не має всіх управлінських повноважень, вона тільки може від імені суспільства здійснювати регулювання процесів і відносин пов'язаних з його використанням і розпорядженням. Таким чином, сам характер ринкової системи господарювання, наявність учасників ринкових відносин, функціонування різних форм власності, об'єктивно обмежує можливості використання функцій державного управління економікою. У повному обов'язі ці функції можуть бути застосовані лише у державному секторі. Діяльність інших суб'єктів господарювання належить до сфери державного регулювання економіки.

Розбіжності у змісті понять «державне управління економікою» і «державне регулювання економіки» не дозволяє однозначно і чітко відокремити ці два різновиди державної управлінської діяльності. Адже, окремі інститути, форми та методи управління частково використовуються як у процесі державного регулювання економіки, так і в системі прямого управління економікою.

Треба зазначити, що неспівпадіння понять «державне управління економікою» та «державне регулювання економіки» у практичному застосуванні не носить принципового характеру. Адже важливо не те, як саме назвати застосований вид управління, важливим є ефективно та успішно використання його у практичній діяльності, відповідність такого управління реальним цілям, задачам, зовнішнім умовам, які впливають на послідовність реалізації всіх складових елементів цієї системи [35, с. 35-38].

Під системою державного управління економікою треба розуміти складну, організовану та впорядковану цілісність елементів, які об'єднуються різноманітними зв'язками, взаємна дія яких надає можливість для реалізації цілей і завдань держави в сфері економіки.

До складових елементів системи державного управління економікою відносять: об'єкти та суб'єкти управлінської діяльності, інструменти, методи, форми і механізми, спрямовані на реалізацію процесу управління.

Об'єктами державного управління економікою виступають відносини, умови, процеси, сектори, елементи та і сфери вітчизняної економіки, які підпадають під управлінський вплив держави та державних установ.

Суб'єкти державного управління економікою включають органи державної влади та органи державного управління, що забезпечують управлінський вплив держави на відносини, умови, процеси, елементи, сектори та сфери вітчизняної економіки.

На перелік і структуру цих суб'єктів впливає специфіка організації влади в конкретній країні, особливості її адміністративно-територіального устрою, пріоритети соціально-економічної політики та інші чинники.

Слід підкреслити особливе місце в структурі суб'єктів державного управління економікою пересічних громадян, громадських об'єднань та всього населення країни. Перелічені суб'єкти не є формальною ланкою державного апарату. Але за наявності в країні громадянського суспільства, незалежного від владних структур держави, населення через громадські і професійні організації, рухи, політичні партії, соціальні групи може впливати на дії органів державної влади, й таким чином приймати участь у розробці управлінських рішень в сфері економіки.

Крім органів влади, суб'єктами державного управління економікою, можуть також виступати недержавні структури і організації, до яких належать різні асоціації, об'єднання, спілки, фонди, центри тощо. У конкретних випадках деякі функції органів державної влади в сфері управління економічними процесами і відносинами можуть делегуватися

державним організаціям, установам, посадовим особам. Тут мова йде про посадових осіб державних підприємств і установ, які за призначенням вищими органами державної влади і відповідно до укладених з ними контрактів зобов'язуються виконувати відповідні завдання, керуючись при цьому державними інтересами. Існує практика, коли органи державної влади делегують окрему частину своїх функцій трастовим (холдинговим) компаніям, що здійснюють ці функції відповідно до укладеної з ними угоди. В межах виконання відповідних договорів або угод перелічені компанії, організації або посадові особи виступають суб'єктами державного управління в сфері економіки.

Інструментами (важелями) державного управління економікою можуть бути певні знаряддя, важелі реалізації цілей відповідної економічної діяльності [8]. Отже, щоб здійснювати управлінський вплив треба знайти, встановити, ввести в дію та застосувати необхідні інструменти. Такими інструментами виступають: ставки податків, податкові пільги, державні витрати, субсидії, дотації, субвенції, облікові ставки, норми обов'язкових резервів, операції на відкритому ринку, стандарти, нормативи та інше. Наведений перелік інструментів не є вичерпним, але загальною їх ознакою є переважно економічний характер.

Організаційними інструментами можуть виступати наступні: посадові призначення і переміщення керівників, звільнення, притягнення до адміністративної або кримінальної відповідальності посадових осіб державних установ; ліквідацію, організаційне перетворення або створення нового державного органу.

До політичних і соціально-психологічних інструментів державного управління відносять: виборчі технології, опитування громадської думки, проведення референдумів, застосування політичної реклами тощо.

Методами державного управління в сфері економіки виступають певні способи використання розглянутих інструментів, сукупність застосовуваних прийомів або операцій, які забезпечують реалізацію відповідних цілей

державно-управлінської діяльності. Для кожного методу державного управління характерним є певний набір інструментів, які дозволяють втілювати його в життя. Методам державного управління економікою властивий альтернативний характер, тобто можливо здійснювати їх вибір, замінювати один на інший; за різних умов однаковий метод можна реалізувати з використанням різних інструментів.

Виходячи зі змісту управлінського впливу держави виділяють економічні, соціально-психологічні, адміністративні, правові та організаційні методи управління. Критерієм такого поділу є застосовувані групи інструментів для їх запровадження. Так, до економічних методів відносяться методи управління податковою, бюджетно-фінансовою сферами, в яких використовуються ставки податків, податкові пільги, тарифи, нормативи, обсяги субсидій, дотацій тощо [8].

Економічні методи перш за все спрямовані на визначення і врегулювання економічних умов господарської діяльності. Соціально-психологічні методи, на відміну від економічних, орієнтовані на регулювання моральних стимулів і застосовуваних санкцій щодо поведінки суб'єктів господарювання. Використання соціально-психологічних методів пов'язане з запровадженням певних етичних норм і правил, засобів психологічного впливу й переконання тощо.

Адміністративні методи управління пов'язані з певними регламентами і обмеженнями в економічній діяльності. На практиці вони реалізуються за допомогою ліцензування, стандартизації, квотування, сертифікації, надання дозволів на певні види діяльності або на їх заборону тощо.

Поділ методів державного управління на економічні, адміністративні та соціально-психологічні є досить умовним. Адже у кожному економічному регуляторі міститься елемент адміністрування, про що свідчить здійснюваний державою контроль за реалізацією відповідного управлінського рішення.

У свою чергу адміністративно-правові та організаційні методи містять в собі економічну складову. Це означає, що ці методи змінюючи умови господарювання впливають на поведінку суб'єктів ринку, тим самим створюють певні економічні режими та стимулюють їх у необхідному для держави напрямі.

Залежно від спрямованості державного впливу можна виділити методи прямої і непрямой дії. Методи прямої дії безпосередньо впливають на діяльність ринкових суб'єктів та відповідні економічні процеси. Методи непрямой дії мають опосередкований вплив на економічні процеси, через вплив на внутрішнє та зовнішнє середовище, в якому функціонують відповідні суб'єкти та відбуваються економічні процеси.

Методами прямого впливу можна вважати наступні:

- укладення державних контрактів на поставку продукції, виконання робіт або надання послуг;
- встановлення нормативних вимог щодо якості і сертифікації технологій та продукції;
- запровадження правових та адміністративних обмежень (заборон) на випуск певних видів продукції;
- ліцензування операцій з експорту та імпорту товарів і послуг [8].

Методи непрямой впливу не створюють додаткових матеріальних стимулів, не несуть додаткових фінансових втрат, вони засновуються на силі адміністративного примусу. Ці методи спираються на товарно-грошові відносини, окреслюють правила поведінки в ринковому господарстві і впливають перш за все на економічні інтереси суб'єктів господарювання.

До методів непрямой впливу належать:

- встановлення і зміна рівнів оподаткування, застосування податкових пільг;
- регулювання співвідношення цін на товари і послуги;

- визначення розміру ресурсних платежів, відсоткових ставок за кредит та кредитних пільг;
- митне регулювання експорту та імпорту, корегування курсів валют, умов їх обміну тощо.

Розвиток ринкових відносин відзначається тим, що держава починає все менше використовувати в своїй управлінській діяльності прями, адміністративні методи регулювання. При цьому відбувається збільшення кількості та питомої ваги опосередкованих, гнучких засобів впливу держави на господарські процеси, що мають економічний характер.

Таким чином, можна констатувати, що механізми державного управління економікою являють собою сукупність взаємопов'язаних і взаємоузгоджених методів, інструментів та форм забезпечення цілеспрямованого управлінського впливу держави. Механізми державного управління економікою характеризують засоби реалізації цілей управлінської діяльності, вони віддзеркалюють процес їх втілення за наступною логічною схемою: цілі - рішення - впливи - дії - результати. Відповідно до основних сфер суспільної діяльності механізми державного управління можуть бути політичними, економічними, соціальними [8].

Механізми державного управління економікою також можна згрупувати відповідно до провідних напрямів їх запровадження й таким чином виділити механізми регулювання підприємницької діяльності, грошово-кредитної системи, бюджетно-фінансової сфери, інвестиційно-інноваційної діяльності тощо [8].

Таким чином, державне управління економікою побудоване на сформованих загальних критеріальних показниках, які мають братися до уваги органами управління при здійсненні своїх функцій. Механізми здійснення державного управління повинні ґрунтуватись не лише на питаннях розвитку економіки, а й у взаємозв'язку з іншими суспільними сферами та галузями.

1.3 Резерви підвищення ефективності системи державного управління економічним розвитком

Для визначення резервів підвищення ефективності системи державного управління економічним розвитком, доцільно визначити саме поняття «ефективності». В науковому обігу часто поняття «ефективність» співвідносять з поняттям «результативність», що на наш погляд не завжди є виправданим. Так, наприклад, результат може бути мінімальним, та все ж бути. А от ефективним в такому випадку його навряд чи можна буде визнати.

На думку Н. Одинцової, спільною ознакою наявних підходів до питань визначення ефективності державного управління можна розглядати виокремлення кількох блоків цілей, а саме:

- зовнішні цілі, які орієнтовані на вплив органу державного управління на об'єкт управління;
- внутрішні цілі, що надають характеристику процесу функціонування органу державного управління як конкретної організації.

Виділяючи два блоки цілей, авторка робить акцент саме на внутрішніх цілях й пропонує підвищувати ефективність управління шляхом вдосконалення менеджменту в органах влади [59].

Науковець В. Кобзаненко, вносить пропозицію проведення оцінки ефективності державного управління шляхом аналізу ефективності управлінських рішень, які систематизовані та утворюють модель, яка дозволяє виявити та виміряти фактичні результати такої діяльності або реалізації державних програм.

Цей дослідник виділяє кілька елементів вимірювання ефективності державного управління. В. Кобзаненко розрізняє технічну та економічну ефективність. Технічна ефективність дає можливість зрозуміти ступінь досягнення цілей діяльності держави з урахуванням цілей розвитку суспільства. Економічна ефективність представляє собою співвідношення вартості наданих послуг до вартості залучених при їх наданні ресурсів [38].

Вважаємо за необхідне акцентувати, що подібне тлумачення та виявлення умов ефективності державного управління не дає загального уявлення про всю систему державного управління. Це пояснюється тим, що не враховується сукупна взаємодія всіх органів державного управління, не здійснюється аналіз наслідків державного втручання у всю сукупність суспільних процесів [43].

Якщо розглядати міжнародну практику в оцінці ефективності державного управління, можна використати підхід Світового банку, яким було розроблено проект «Світові показники державного управління». Відповідно до нього, при аналізі таких показників визначаються наступні маркери:

- враховується думка населення і підзвітність державних органів, що дає можливість з'ясування міри участі громадян в формуванні уряду, створенні власних об'єднань та наявності незалежних мас-медіа;
- стабільність у політичній системі та відсутність насильства з боку органів управління. Ці показники розкривають ймовірність дестабілізації або скидання уряду неконституційними або насильницькими засобами;
- ефективність урядування – пов'язана з якістю та доступністю державних послуг;
- якість регуляторної політики – відображає здатність уряду формулювати та відкрито реалізовувати регуляторну політику, спрямовану на розвиток приватного сектору економіки;
- верховенства закону. Верховенство права – одна із основ функціонування законодавства як на національному, так і на міжнародному рівнях. Право є однією з форм суспільних відносин, які організують суспільство, діяльність його окремих суб'єктів. У статті 8 Конституції України позначено, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права [40];
- контроль корупції. Корупція є психологічним і моральним явищем, вона не може існувати поза людиною, а пов'язана з її поведінкою і

діяльністю. Корупція – це не лише певні дії, але і сукупність негативних явищ, які обумовлюють стиль життя. Також небезпечним та загрозливим фактором є залишення поза державним контролем діяльність державних службовців в сферах правосуддя, органах влади, місцевого самоврядування, поліції, прокуратурі та органах надання адміністративних послуг [83].

Таким чином, ми прийшли до висновку, що при тлумаченні поняття «ефективність державного управління» необхідно звертати увагу на такі фактори:

- наявний ефект державного управління відносно надання послуг населенню;
- фіксування зрушення змін в суспільних відносинах, над якими здійснювалось державне управління, в позитивну сторону економічного зростання, добробуту населення, тощо;
- підвищенні якості послуг, які надаються державними органами, ступені досягнення загального ефекту їх функціонування, зростання позитивної динаміки у застосуванні таких послуг.

На думку В.Ковальчук, ефективне державне управління у сфері регіонального соціально-економічного розвитку включає такі операційні цілі:

- децентралізація влади, реформування системи місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою;
- удосконалення процесу стратегічного планування регіонального розвитку як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні;
- зростання якості державного управління регіональним розвитком;
- зміцнення міжгалузевої координації в процесі планування та реалізації державної регіональної політики;
- інституційне забезпечення регіонального розвитку [36, с.48].

На нашу думку, для того, щоб розуміти як сформувати резерви підвищення ефективності державного управління економікою, слід

відштовхуватись від створення перспективного плану розвитку соціально-економічного стану регіону (держави). В такій концепції важливо врахувати всі ризики, які можуть відбутись при погіршенні стану економічної сфери.

Такі резерви можуть бути створені за рахунок наступних дій:

- створити спеціальне навчання для державних органів, які займаються державним управлінням економіки;
- моніторити ефективність загальнодержавного управління економікою;
- формувати взаємодію різних ланок вертикалі влади та державних органів в питаннях управління економікою;
- здійснювати аналіз поточного стану державного управління в Україні з метою корекції результатів роботи органів;
- використовувати наявний зарубіжний досвід з питань державного управління економікою;
- забезпечувати «фінансову подушку» для непередбачуваних витрат, пов'язаних з державним управлінням економікою.

У розвитку глобальної економічної системи наразі відчувається вплив науково-технічного і технологічного прогресу, який відзначається посиленням інноваційної активності і необхідністю застосування нових напрямів економічної діяльності. Держави світового господарського комплексу відрізняються своїми механізмами розробки, запровадження та реалізації інноваційних технологій, методами управління ними як на макротак і на мікрорівні.

Розвинені країни отримують переважну частину приросту ВВП завдяки використанню нововведень. Країни, що розвиваються, розглядають активізацію інноваційних процесів як основу для підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку. Отже, для України актуального значення набуває формування інституційних механізмів та інфраструктур інноваційної моделі економіки на національному, регіональному та локальному рівнях. При цьому цінним є досвід держав, які мають високий

ступінь інноваційної активності, перш за все це країни Європейського Союзу, які вже створили ефективно функціонуючі національні інноваційні системи [63, с.149].

На це суттєво може вплинути: спільність територіальних кордонів, існування ряду проєктів і міждержавних угод з європейськими країнами, постійні торгові зв'язки, необхідність формування механізмів наднаціонального регулювання інноваційного розвитку. У формуванні й виборі стратегічних напрямків інноваційної діяльності країн світу застосовуються результати всебічної оцінки середовища, в якому вони функціонують, а також визначення внутрішніх інноваційних можливостей окремих держав, які висвітлюють стан і рівень використання інноваційного потенціалу.

Виходячи з досвіду розвинених країн, інноваційність національних економік відзначається масштабами та якістю запроваджених новітніх ідей, технологій, управлінських систем, продуктів, які є результатом розвитку наукової та інноваційної діяльності.

Передумовами розвитку інноваційних систем виступають:

по-перше, інтернаціоналізація світової економіки, розширення виробничої активності компаній різних країн світу, що вимагає пошуку і впровадження нових інноваційних методів організації та управління їх діяльністю на глобальному ринку;

по-друге, технологічний розвиток суспільства, вдосконалення форм і методів міжнародної торгівлі товарами, що потребує надання нових видів високотехнологічних послуг;

по-третє, інтенсивний розвиток наукового потенціалу різних країн, який характеризується появою нових напрямків, відкриттів, винаходів. Все це стимулює появу новітніх форм передачі, накопичення і реалізації інформації, знань, досвіду, що неможливе без тісної взаємодії зі сферою інноваційних послуг.

Основними категоріями розвитку інноваційних систем виступають інновація і інноваційна інфраструктура. Інновація передбачає комплекс заходів, які спрямовані на розробку та впровадження нових досягнень, технологій, форм і методів управління в різних сферах суспільного життя задля їх оптимізації. Інноваційна інфраструктура включає сукупність суб'єктів господарювання будь-якої форми власності, які надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності [63, с.154].

Об'єктами інфраструктури спрямованими на підтримку підприємництва виступають: бізнес-центри, бізнес-інкубатори, технопарки, лізингові центри, фінансово-кредитні установи, фонди підтримки підприємництва, інвестиційні та інноваційні фонди і компанії, довірчі товариства, фондові і товарні біржі, інформаційно-консультативні установи та ін.

Отже, інноваційна інфраструктура представляє собою систему організацій основного і допоміжного характеру, які сприяють інноваційній діяльності, обслуговують інновації і забезпечують умови ефективного протікання інноваційного процесу. Інноваційна інфраструктура виступає тим елементом, який створює умови для плідної інноваційної діяльності шляхом надання різних послуг. Так інноваційна діяльність промислових підприємств дозволяє розширити асортимент продукції, створити нові і розширити традиційні ринки збуту, забезпечити відповідність сучасним правилам і стандартам, збільшити виробничі потужності, поліпшити умови праці.

Виходячи зі світового досвіду становлення технологічного ринку в США, Японії, Швеції, Тайваню, можна констатувати, що основним елементом державної політики в розвинених країнах виступають програми стійкого розвитку і створення техноекополісов і технопаркових структур у якості інноваційних центрів. Такий підхід дозволяє перетворити регіони з відносно відсталої економікою в розвинені, забезпечити їх високими технологіями в різних сферах господарювання. В кінцевому підсумку це сприяє вирішенню завдань соціального розвитку, а саме, забезпечує

створення додаткових робочих місць, підготовку кваліфікованих фахівців, створення інфраструктури тощо [63, с.159].

Розвинені країни розміщують ці структури при великих наукових центрах. До користувачів технопарків належать маленькі приватні фірми, засновниками яких виступають молоді вчені, що прагнуть організувати конкурентоспроможний бізнес. Без отримання відповідної допомоги, на початковому етапі неможливо побудувати високотехнологічний бізнес. І чим складніша наукова концепція лежить в основі бізнес-проекту, тим більшої підтримки він вимагає.

Серед інноваційних інфраструктур виділяються бізнес-інкубатори, що функціонують здебільшого в малому підприємстві. Вони забезпечують створення значної кількості робочих місць, наприклад, в Європі і США. Соціально-економічна природа малого підприємства викликає потребу в бізнес-інкубаторах, оскільки вони дозволяють забезпечити довгостроковий розвиток підприємств. В Італії великі підприємства також зацікавлені в розвитку бізнес-інкубаторів, тому що вони дають можливість звільнитися від зайвої робочої сили завдяки створенню нових фірм і переходу в них частини співробітників. З іншого боку, виникає доступ до нових технологій, що розробляються безпосередньо в бізнес-інкубаторі.

Великий бізнес Італії вважає сектор малого підприємства своїм партнером, який має особливу динаміку розвитку і швидку реакцію на зміни ринку. Досвід розвитку аналогічних структур Фінляндії свідчить, що бізнес-інкубатори є ефективним інструментом створення нових фірм і робочих місць, а також забезпечує співпрацю між підприємствами і навчальними закладами.

Цікавим є досвід Швеції, де функціонують внутрішні інкубатори, створені великими підприємствами з метою стимулювання нових ідей, інновацій, а також для розробки і впровадження внутрішніх бізнес-проектів. Це забезпечує розвиток духу підприємництва серед працівників і підвищує рівень внутрішньої інноваційної діяльності та конкурентоспроможності.

Реалізація окремих проєктів може здійснюватися й на великому підприємстві, але більшість фірм відокремлюються від нього, особливо у випадках, якщо бізнес-проєкт не пов'язаний з основним напрямком його діяльності.

Взаємодія малих і великих підприємств надає суттєві можливості для ефективного поєднання підприємницької чутливості і динамічної реакції малих фірм з менеджментом, комерційними і технічними навичками, потужностями великих підприємств, що стимулює нові можливості для ефективного подальшого розвитку [20, с.301].

Виходячи з розглянутого матеріалу, треба підкреслити цінність досвіду розвинених країн, який показує, що прискорення соціально-економічного розвитку найефективніше відбувається в наслідок реалізації інноваційної моделі. Тому створення національних інноваційних систем вважається стратегічним завданням держав, які динамічно розвиваються. При цьому треба враховувати, що на формування інноваційної системи впливає велика кількість факторів, в тому числі території, наявності природних і трудових ресурсів.

Висновки до розділу 1

Теоретичні уявлення про формування системи державного управління економікою розроблялись не одне десятиліття. Варто позначити, що основою даних вчень є тлумачення поняття «державне управління», на основі якого сформувалось поняття «державне управління економікою». Так, під поняттям державне управління прийнято вважати певний процес реалізації державної влади, її зовнішнім, дещо матеріалізованим проявом.

Визначення державного управління трансформуються у сфері державного управління. Це розробка й здійснення внутрішньої та зовнішньої політики, юридичне визначення і регулювання взаємовідносин у масштабах усього суспільства, формування та реалізація державного бюджету та інше.

Надзвичайно цінним аспектом оцінки стану і розвитку державного управління є обов'язкове врахування його об'єктивних основ, що включає в себе природно-географічні та соціально-економічні умови та культурно-історичну спадщину.

Дослідженням специфіки процесу державного управління займалися науковці з давнього часу до сьогоднішніх днів. Враховуючи той факт, що державне управління – це багатоаспектне, динамічне, складне та мінливе явище, актуальність вивчення його характеристик не втрачається і в сучасних реаліях.

У сучасній Україні поняття «державне управління» досить часто порівнюється з державною службою, вживається при обговоренні певних економічних проблем, реалізації політичної пропаганди, обґрунтуванні та узаконенні державної політики.

На жаль, на сьогодні ще не існує єдиного погляду на те, що собою представляє державне управління і в чому проявляється його сутність. Враховуючи це, встановлення сутності державного управління, характерних його особливостей, і головне – формулювання визначення державного управління, яке б в повній мірі відображало його правову природу, займає значне місце в контексті розуміння правової природи цього явища.

Під державним управлінням економікою ми вбачаємо особливості управлінської діяльності в економічній сфері держави для забезпечення її фінансового потенціалу та розвитку.

Державне регулювання економіки, як складова частина державного управління – це система типових заходів законодавчого, виконавчого та контрольного характеру, які здійснюються державними органами та громадськими організаціями з метою стабілізації та пристосування існуючої соціально-економічної системи до мінливих умов.

РОЗДІЛ 2

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

2.1 Сталий розвиток територій: особливості державного регулювання

На сучасному етапі розвиток територій є першочерговим завданням держав, які прагнуть вивести свою країну на високий рівень суспільного життя. Влада багатьох колишніх радянських республік, до сих пір намагається всі зусилля «кидати» на порятунок та потреби центру та великих обласних міст, міст-мільйонників, забуваючи про те, що міські та сільські території занепадають та спустошуються.

Україна є відносно молодою державою, якій у спадок залишилися бюрократичні методи управління та корумпованість владних структур. Політично нестабільна ситуація в нашій державі ще більше впливає на погіршення показників розвитку соціально-економічної сфери на міжнародному рівні. На додачу варто акцентувати увагу, що вже кілька років не припиняється збройна агресія Росії відносно України. «Підігрівання» конфлікту відбувається як проросійськими політиками, ЗМІ, так і представниками міжнародної спільноти, які бояться публічно визнати дії Росії як такими, що втручаються у внутрішню політику держави, намагання «відірвати» шматки території та приєднати їх до власної «імперії».

В даний час українська економіка орієнтована на перехід від розвитку, який націлений на експорт сировини низького ступеня переробки, до інтенсивного нарощування виробництва високотехнологічної продукції і її імпорту на базі технічного переоснащення діючих і створення нових підприємств і виробництв.

Такий перехід диктується, по-перше, необхідністю забезпечення високо конкурентних позицій вітчизняної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках і, по-друге, вирішенням завдань щодо подолання незадовільної в останні роки динаміки промислового виробництва.

Вбачається необхідність у аналізі розвитку вітчизняної економіки задля коригування переліку пріоритетних галузей і підприємств, уточнення напрямів їх розвитку, зміни підходів до оцінки ефективності інноваційних заходів, механізмів стимулювання інноваційного розвитку для забезпечення інноваційного та ефективного розвитку окремих територій [14, с.68].

Це пояснюється тим, що кожна територія держави унікальна та має як свої переваги, так і недоліки. Території представляють собою не лише географічний територіальний простір, а й територію, на якій проживає і працює населення, діють підприємства та бізнесові структури, інші економічні суб'єкти і інститути, від результатів функціонування яких залежать реальні успіхи переведення економіки країни на стійкий інноваційний тип розвитку.

При цьому потрібно враховувати велику неоднорідність сучасного соціально-економічного стану окремих територій, їх інвестиційної привабливості та вкладу в національну економіку. У мінливих умовах органи територіального управління повинні концентрувати увагу не тільки на можливостях поліпшення поточних виробничо-економічних і фінансових показників розвитку підвідомчих територій, а й займатися пошуком стратегічних креативних рішень з управління їх конкурентоспроможністю, що забезпечують залучення нових інвестиційних джерел і подальшого успішного територіального соціально-економічного розвитку.

Як наслідок, до традиційних оцінок успіхів в територіальному розвитку (що базуються на показниках термінів окупності і прибутку, рівнів фінансових і виробничих ризиків та ін.), повинні додаватися нові, які спираються, наприклад, на поширені за кордоном показники, що характеризують імідж території, її стійкий розвиток і інші параметри. Тут і

далі під територіальним іміджем розуміється сукупність емоційних і раціональних уявлень вітчизняних і зарубіжних споживачів і клієнтів про рівень розвитку тієї або іншої території, її природу, населення, підприємства, товари та послуги, значною мірою визначають можливості просування конкретної території на ринку.

У свою чергу під стійким розвитком розуміється такий виробничий розвиток, який, з одного боку, може задовольняти поточні потреби населення, держави та інших економічних суб'єктів в необхідних товарах і послугах, з іншого боку, не обмежувати при цьому можливі інтереси майбутніх поколінь людей в задоволенні своїх потреб. Іншими словами, під стійким розвитком розуміється такий розвиток, при якому використання ресурсів зберігає можливості використання цих ресурсів в майбутньому, а в результаті виробничої діяльності людини наноситься найменша шкода навколишньому середовищу [14, с.72].

Сталий розвиток територій має на увазі як дотримання економічних, так і соціо-екологічних інтересів учасників господарських і соціальних відносин на даній території. У зв'язку з цим принципове значення мають такі фактори, як репутація, імідж території, якість реклами, загальний рівень популярності і популярності території, на якій плануються інвестиційні проекти. Всі ці параметри сприяють залученню фінансування на територію, розвитку інфраструктури та, в кінцевому підсумку, задоволенню інтересів усіх учасників розвитку.

Інвестори (при інших рівних умовах) вибирають країни, регіони і території з більш вигідними умовами оподаткування, стабільним законодавством, зайнятими ринковими нішами. Але крім правових і економічних, враховуються також іміджеві, соціальні фактори, а також якості маркетингу територій. Іншим прикладом може служити досвід кластерного розвитку. Коли в рамках певної території створюються необхідні умови для розвитку малого, інноваційного та інших видів бізнесу. Це і виробничо-транспортна інфраструктура, і кооперація постачальників сировини з

виробниками і клієнтами, і умови державного регулювання території кластера, і ставки по кредитах і оподаткуванню для бізнесу [14, с.79].

Описані тенденції є поширеними в світі, проте в Україні поки не отримали широкого поширення. При цьому якщо категорія сталого розвитку активно розглядалася у вітчизняній науці і практиці з початку 1990-х років, то питання ринкового просування територій, їх маркетингу все ще випадають з поля зору багатьох науковців, дослідників, практиків та управлінців.

На даному етапі в Україні розроблений проєкт Стратегії сталого розвитку до 2030 року. В його змісті визначається нова світоглядна парадигма, яка є основою Стратегії, й виступає політичною та практичною моделлю такого розвитку для всіх країн світу, що задовольняє потреби нинішнього покоління без обмеження майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби. Модель зорієнтована на досягнення оптимального балансу між трьома складовими суспільного розвитку – економічною, соціальною та екологічною.

Перехід до сталого розвитку є процесом зміни ціннісних орієнтацій багатьох людей. У всьому світі визнаними фундаментальними цінностями розвитку є свобода, рівність, солідарність, толерантність, повага до природи, спільна відповідальність. Національні цілі сталого розвитку нашої країни ґрунтуються на політичних, соціальних, економічних, екологічних, моральних і культурних цінностях, що властиві українському суспільству. Вони свідчать про спрямованість стратегії на турботу про спільне благо та захист національних інтересів України.

Глобальні зміни, пов'язані з Революцією гідності та курсом на євроінтеграцію, надають можливість побудувати нову Україну на принципах сталого розвитку, верховенства права, захисту прав людини, демократії, солідарності, належного врядування. У 2030 році Україна виглядає країною, яка залікувала рани, викликані воєнними діями на сході України, і яка розвивається за принципами сталого розвитку.

В основу Стратегії сталого розвитку України до 2030 року покладені вектори, визначені в Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», серед них:

– вектор розвитку, що передбачає сталий розвиток країни, проведення структурних реформ, забезпечення економічного зростання екологічно невиснажливим способом, створення сприятливих умов для ведення господарської діяльності;

– вектор безпеки, який включає забезпечення безпеки держави, бізнесу та громадян, захищеності інвестицій та приватної власності, забезпечення миру і захисту кордонів, чесного та неупередженого правосуддя, невідкладне проведення очищення влади на всіх рівнях та забезпечення впровадження ефективних механізмів протидії корупції. Пріоритетом виступає безпека життя та здоров'я людини, що неможливо без ефективної системи охорони громадського здоров'я, надання належних медичних послуг, захищеності соціально вразливих верств населення, безпечного стану довкілля, доступу до якісної питної води й санітарії, безпечних і якісних харчових продуктів та промислових товарів;

– вектор відповідальності, що передбачає забезпечення гарантій кожному громадянину, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, мати доступ до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг в державному та приватному секторах;

– вектор гордості, який включає забезпечення взаємної поваги та толерантності в суспільстві, гордості за власну державу, її історію, культуру, науку, спорт [64].

Ключовим методологічним аспектом дослідження проблеми сталого розвитку території є розгляд питань розробки стратегії стабільності розвитку регіональних систем. Сталість розвитку території доцільно розглядати як комплексну характеристику, що включає в себе сукупність параметрів, забезпечуючи адаптивність регіональних систем. У той же час економічна

стійкість, являючись однією з важливих складових загальної стійкості регіональних систем, в ізольованому вигляді не забезпечує всі необхідні умови системи стабільного розвитку.

У нинішній час виділяється три підходи до виявлення сутності стабільного розвитку регіональних систем. За першим підходом передбачається інтегральна стійкість територіальних систем з точки зору збалансованості їх підсистем, стабільності динаміки показників, позитивності структурних змін. Другий підхід пов'язує стійкий розвиток регіонів з точки зору безпеки. Третій підхід визначальним критерієм стабільного розвитку передбачає рівень досягнення екологічної безпеки.

У рамках регіональної соціально-економічної системи стабільного розвитку передбачається, що рівнозначні властивості такої системи та баланс соціальних та економічних інтересів зберігаються при зовнішніх впливах. При цьому стан елементів і зв'язків між ними з високою надійністю визначає ряд її майбутніх станів.

Проблеми стабільності розвитку часто визначаються з урахуванням стану навколишнього природного середовища, недооцінюючи інші, не менш важливі чинники зв'язку стабільності розвитку – економічні, соціальні, політичні, культурні, етнічні та т.п. Під стійким розвитком розуміється встановлення збалансованих відносин між економікою, суспільством і природою. Є ще інший варіант: між людьми, суспільством і природою.

Фундаментальна відмінність концепції стабільного розвитку від традиційної практики господарювання – інтегральний підхід до розвитку як цілісного процесу. Схематично стабільний розвиток можна визначити, як «триєдиний» процес взаємодії «природи – населення – господарства». Ця класична тріада отримує в світлі концепції стабільного розвитку територій інтегральне вираження і нові пріоритети.

Україна – держава з великими можливостями в розвитку сільського господарства. В умовах бідності значної частини населення сільське господарство може одночасно стати «локомотивом» економіки країни.

Розвиток сільськогосподарського господарства супроводжується ефектом мультиплікації та сприяє модернізації багатьох галузей економіки – харчової промисловості, сільськогосподарського машинобудування, сервісу та ін.

Недоліки економічної структури долаються не тільки за рахунок зовнішніх інвестицій, скільки за рахунок створення саморозвитку регіональних економічних циклів, що представляють собою інтегровані господарські структури на основі формування економічного обороту внутрішніх ресурсів, які мають переваги з місцевих підприємств.

Форсована інтенсифікація сільськогосподарського виробництва, яка є класичним шляхом вирішення проблеми сільської місцевості, вимагає істотного оновлення. Для цього необхідний підхід, який об'єднав би рішення всіх основних проблем сільських територій в рамках єдиної концепції стабільного комплексного розвитку.

Головними ресурсами стратегічного розвитку територій України повинні стати: конкурентні переваги, виражені в наявності факторів виробництва; наявність передумов для формування кластерних мереж; активна консолідуєча позиція місцевого самоврядування територіальних громад.

У перспективі структурним пріоритетом розвитку економіки території має залишатися природно-ресурсний сектор, максимально адаптований до формування та підтримки зовнішнього запиту на територіальний продукт. Стратегічною задачею територій України є стимулювання переходу до виробництва та експорту сільськогосподарської продукції, що передбачає технологічну модернізацію природно-ресурсного сектора. Це обумовить зміну режиму технологічного та інвестиційного обладнання відповідно до модифікації структури виробництва та кінцевого продукту в даному секторі економіки території.

Сучасний рівень соціально-економічного розвитку сільських територій не відповідає національним інтересам, оскільки не забезпечує гідну якість життя сільського населення, продовольчу безпеку країни, не сприяє

формуванню саморозвитку соціально-економічних територіальних систем, збереженню культурних цінностей, забезпеченню відтворення і довготривалого використання трудових і природних ресурсів для сільського господарства. Необхідні кардинальні зміни в державній політиці сільського розвитку. Ставлення сучасної влади до розвитку села не можна визнати раціональним, оскільки подолати триваючі довгі роки нестійкості і антидинамічності не вдається.

Виконання основних загальнонаціональних функцій сільськими територіями утруднено через затяжну структурну кризу, що становить загрозу національній економічній безпеці. Це зумовило офіційне визнання політики розвитку сільських територій в якості найважливішої складової частини аграрної політики, а її цілей як пріоритетних. У цих умовах виникає необхідність у визначенні ключових напрямків, методів та інструментів державного регулювання розвитку сільських територій.

Першочерговим завданням держави залишається створення комфортного середовища в сільській місцевості. Державі необхідно активно займатися розвитком інфраструктури на селі: підводити опалення, центральне водопостачання, інтернет, працювати над доступністю освіти і медицини. Кожна сільська територія при грамотному плануванні дозволяє досягти значних результатів і забезпечити економічний і соціальний ріст не тільки безпосередньо жителям цієї території, але також і дати поштовх в розвитку регіону в цілому.

Можна виділити ряд ключових напрямків, які вимагають якнайшвидшої реалізації з метою подальшого стійкого розвитку сільських територій:

- скорочення відтоку молодих і перспективних кадрів з села;
- підвищення рівня доходів сільського населення;
- зниження сільського безробіття;
- розвиток дошкільної та середньої освіти, медичного обслуговування в сільській місцевості;

– підвищення соціальної і економічної грамотності сільського населення.

Сучасний етап є переломним для села. Саме зараз відбувається переосмислення важливості правильної організації роботи сільських поселень і територій. Держава служить для країни свого роду стабільною конструкцією. Тому на неї в значно більшій мірі, ніж на суспільство, або економіку, лягає завдання виявлення і реалізації інтересів громадян, причому не тільки тих, що в даний час живуть на території, а й їхніх нащадків.

Невід'ємним обов'язком, місією будь-якої цивілізованої держави є забезпечення необмежено триваючого функціонування суспільства і економіки на даній території. Головна мета – підвищення рівня і якості життя своїх громадян незалежно від їх територіальної форми. Державне втручання у регулювання сільського розвитку обумовлено ще цілим рядом причин. Це:

– Специфіка аграрної праці. Значний вплив на її функціонування надають чинники, які не залежать від людського втручання: клімат, погодні умови, фізіологічні характеристики рослин і тварин, а також тісний взаємозв'язок в аграрних спільнотах економічних і соціально-демографічних процесів;

– Недосконалість ринкових механізмів у регулюванні сільського розвитку, багато в чому пов'язана з провалом конкуренції. Вільна конкуренція, закономірно веде до монополізації. Природні монополії прагнуть диктувати ціни на ринку сировини і засобів виробництва і в зв'язку з цим в системі ринкової інфраструктури може виникати нерівність в ціноутворенні, яка складається не на користь аграрної сфери [11, с.82].

Село в цілому слід розглядати як генератор суспільних благ. Такі суспільні блага, як природна краса, ландшафти, можливості відпочинку на природі генеруються в сільських територіях та в значній мірі залежать від оптимального функціонування галузей сільської економіки і, перш за, все сільськогосподарського виробництва. Більш того, в ряді суспільних благ, слід

звернути особливу увагу на продовольчу безпеку, яка є важливою складовою національної безпеки країни.

Ринкові сили не враховують позитивні сторони аграрної сфери у вигляді вищезгаданих громадських благ (внесок в сільський розвиток, позитивний ефект від розвитку туризму, збереження природних ландшафтів, традицій, культури, історичних цінностей тощо). Державне регулювання покликане також усувати такі недосконалості ринку в сільській місцевості, як обмеженість інформації. Особливо значимою стає роль держави в сільському розвитку в періоди макроекономічних порушень в країні та світі, оскільки в добу глобалізації практично всі економічні кризи в тій чи іншій мірі набувають глобального характеру.

Існує ряд можливостей, які слід задіяти для поліпшення становища сільських територій. Україна має невикористаний потенціал у вирощуванні овочів, фруктів, виробництва м'яса та переробки харчової продукції. Основою цього потенціалу є кліматичні умови та землі. Регіон має значний потенціал у виробництві екологічно чистих продуктів харчування. На жаль, згадані можливості мало використовуються. Високі проміжні витрати (велика кількість посередників, відсутність належних приміщень для зберігання продуктів, центрів реалізації продукції тощо) впливають на високу ціну збуту.

З метою розширення асортименту сільськогосподарських культур і видів продукції тваринництва необхідно запровадити систему послуг сільгоспвиробникам. Потребує збалансування виробництво продукції рослинництва і тваринництва для забезпечення замикання кола природної консолідації обох видів виробництва (виробництво органічних добрив і кормів для тварин має сприяти збалансованому виробництву продукції рослинництва).

Важливим фактором розвитку сіл, селищ та малих міст є їх доступність та розвиток інженерно-транспортної мережі. Тому, перш за все, треба створити можливості для ефективного водопостачання та водовідведення в

селах, селищах та малих містах, особливо у тих, що мають приріст чисельності населення [5, с.121].

Таким чином, основою для розвитку села є підняття рівня розвитку сільського господарства, тваринництва, екології, туризму. Це має бути комплексний розвиток у всіх сферах, що приносять дохід сільській території, який потім буде направлено для вирішення проблем інфраструктури села, зайнятості населення, тощо.

Перспективною задачею є створення диверсифікованої економічної структури, що передбачає активне притягнення капіталу та технологій. Одним із найбільш дієвих інструментів такого притягнення залишається створення мережі особливих економічних точок росту, зон виробництва товарів та послуг внутрішньо регіональної спрямованості для загальноукраїнського обміну.

Ключовими умовами успіху реалізації стратегічного плану стабільного розвитку територій України повинні стати: формування мереж взаємодій між господарствами на території суб'єктів влади, бізнесу та населення, становлення «нової економіки» районів, здатної істотно підвищити конкурентоспроможність території, в т.ч. і в аспекті соціальних стандартів життєдіяльності. Відповідно до контексту вищевикладеного, принципової відмінності стратегічного варіанту розвитку територій є підходом до розвитку території районів через кластерні мережі.

Таким чином, реалізація стратегічної цілі забезпечується за допомогою створення на території умов для формування та розвитку конкурентоспроможних кластерів при вирішенні наступних завдань:

- розвиток конкурентного середовища, яке має спроможність підтримувати зацікавленість підприємств у зниженні підтримки виробництва;
- культивування загальних економічних інтересів учасників кластерної структури;

- становлення загальної корпоративної культури, що дозволяє на довгостроковій основі забезпечувати взаємодію учасників кластеру;
- формування учасників кластерної структури, що включає підприємства з виробництвом продукції з високою додатковою вартістю та максимальною комплексністю переробки сировини.

2.2 Реторсія регіональної соціо-економічної системи

В умовах трансформації глобальної торгової системи та глобалізації світової економіки формується державний регуляторний механізм, який своїми формами, методами та інструментами узгоджується з нормами та принципами міжнародного права та відповідає умовам двосторонніх та багатосторонніх угод.

Таким чином, регулювання економічної діяльності здійснюється на регіональному, національному, міжнаціональному рівнях. Реторсії – дії у відповідь на акти недружньої поведінки, що не являють собою протиправної дії. «Реторсії» (лат. – *retorsio*) – це правомірні та відповідні нормам міжнародного права заходи впливу однієї держави на іншу, щоб вплинути на неї, зупинити недружелюбні та законні дії, що проводяться. Використання реторсій необхідне, щоб змусити правопорушника виконати певні обов'язки щодо його зобов'язань. Проте, реторсії застосовуються і в середині держави, як важелі обмежень. У більшості випадків держава використовує реторсії для реагування на конкретні випадки дискримінації її громадян, при невиправданих економічних, культурних та інших обмеженнях.

Перш ніж досягнути стабільного розвитку регіону, система повинна прийти до стану рівноваги, збалансованості, стабільності, конкурентоспроможності та безпеки. Міра досягнення динамічного рівноважного стану буде вирішуватися комплексом ознак. Коли йдеться про стимулювання регіональних систем для досягнення рівноваги у короткостроковому періоді та сталого розвитку у довгостроковому,

насамперед виникає створення внутрішньої мотивації до саморозвитку регіону, тобто активізації прагнення регіональної системи досягти стабільного розвитку.

Мотивація може виникнути при зовнішньому впливі на внутрішні процеси та явища, характерні для тих чи інших регіонів. Однак мотивація досить часто виникає як зрозуміле прагнення до дотримання поставленої мети. Виявимо більш детально основи стимулювання як функції менеджменту у контексті стабільного розвитку регіону. Вагомим поняттям у цьому випадку є «мотивація» і пов'язане з нею поняття. У широкому розумінні мотивування означає процес спонукання себе та інших до ефективної діяльності та гідності поставлених цілей перед кожним працівником та організацією в цілому. Це різноманітність управлінської діяльності, яка забезпечує процес спонукання себе та підпорядкованих працівників до діяльності, спрямовану на виконання місії, особистих цілей. У контексті внутрішнього регіонального розвитку мотивація буде процесом активізації регіональних спонукань (прагнень), спрямованих на досягнення стабільного розвитку регіону.

Мотивація базується на двох категоріях – потребах та винагородах. З позиції стабільності розвитку регіону потреба рівноваги є першоосновою розвитку регіону, сила, яка рухає регіон у напрямку стабільності розвитку через дотримання рівноваги, гармонійності, стабільності, збалансованості, конкурентоспроможності та безпеки. Саме регіональна потреба буде тією початковою ланкою, яка безпосередньо починає будь-яку діяльність на рівні регіону.

Для потреб регіону будуть основними потреби у різних сферах життєдіяльності регіональної соціально-економічної системи – економічні, екологічні та соціальні. В межах регіону діють індивідуальні, групові, колективні, владні системи, що спонукають господарюючих суб'єктів до дії.

Саме вікові потреби людства дедалі більше протидіють потенційним можливостям природного середовища. Це виявляється на регіональному

рівні – оточуюча середня регіональна система виходить із стійкості, віддаляючись від стану екологічної рівноваги регіону. Тому потреби регіону повинні бути чіткими, конкретними, реальними та несуперечливими.

Регіони формуються його потребами та навпаки. У разі, коли інтерес є домінуючим і спонукає до діяльності, він стає потребою регіону. Виходячи з філософських позицій інтерес – це присутність людей у відносинах, які виражають позитивну чи негативну спрямованість активності, діяльності.

Кожен регіон вимагає вирішення як соціальних, так і економічних завдань, тому на першому рівні В. В. Щепак пропонує проводити поділ системи на дві підсистеми: соціальну та економічну, які взаємодіють між собою, взаємно впливають одна на одну. Відповідно до цих умов на другому рівні він виокремлює дві підсистеми: регіонально-залежну та ринково орієнтовану.

Науковець пропонує до першої (соціальної) підсистеми відносити установи і організації, які мають державне фінансування, або знаходяться на самофінансуванні, й за видами економічної діяльності поділяються на державне управління, освіту, охорону здоров'я, соціальну допомогу та ін. Основною їх діяльністю виступає надання відповідних соціальних послуг територіальній громаді [81, с.145].

Друга (економічна) підсистема включає підприємства, установи і організації, які знаходяться на самофінансуванні й за видами економічної діяльності поділяються на промислові (добувні, обробні, виробництво та розподіл електроенергії, газу, води), сільське господарство, рибне господарство, мисливство та лісове господарство, будівництво, оптову і роздрібну торгівлю, послуги з ремонту, готелі та ресторани, транспорт та зв'язок, фінансову діяльність, операції з нерухомістю та інші, основна діяльність яких полягає у задоволенні попиту споживачів незалежно від регіону. Завдання економічної підсистеми різняться між собою залежно від умов функціонування складових цієї підсистеми. Так діяльність одних здійснюється в умовах конкурентної боротьби без обмежень з боку

регіональної влади, діяльність інших здійснюється з певними обмеженнями, які залежать від тих факторів впливу, що формуються в регіоні.

Основою розвитку регіонів є поєднання економічних, соціальних інтересів на загальнодержавному та регіональному рівнях з максимальним використанням потенціалу регіонів в інтересах їх жителів. Відповідно цього формуються завдання соціально-економічної системи та окремих її складових. На регіональному рівні перед такою системою стоять такі основні завдання:

- створити рівні умови для динамічного розвитку складових системи;
- забезпечити вигоди для всіх складових системи щодо їх збалансованого розвитку [74, с.68].

Основним завданням соціальної підсистеми виступає задоволення потреб територіальної громади та підвищенні рівня життя її населення. Для виконання цього завдання потрібне відповідне фінансування, яке залежить від обсягу надходжень до державного бюджету, що забезпечується сплатою податків суб'єктами господарювання економічної підсистеми. Кількісна характеристика цих надходжень відповідно залежить від завдань, які стоять перед її складовими.

Економічна підсистема повинна забезпечити:

- ефективне використання регіональних ресурсів серед яких, природні, фінансові та інші ресурси, а також економічного, наукового, трудового потенціалу регіону;
- оптимальну спеціалізацію виробництва товарів та послуг.

Виходячи з того, що економічна підсистема має дві підсистеми: регіонально-залежної та ринково орієнтованої, то відповідно кожна з них виконує свої завдання.

Особливості функціонування ринково-залежної підсистеми, потребують виконання завдань направлених на:

- задоволення побутових, комунальних, транспортних та інших потреб населення;
- участь на договірних засадах в комплексному соціально-економічному розвитку міст, сіл та селищ;
- отримання прибутків (доходів);
- сплата податків до державного бюджету, цільових фондів держави.

Виконання цих завдань забезпечує ефективне функціонування соціальної підсистеми регіону та прямо впливає на задоволення потреб територіальної громади.

Завданнями ринково-орієнтованої підсистеми є наступні:

- задоволення попиту споживачів;
- участь на основі договору в комплексному соціально-економічному розвитку міст, сіл та селищ регіону;
- виконання на договірних засадах замовлень на виробництво продукції, виконання робіт (послуг), необхідних для територіальної громади та ін.;
- участь на договірних засадах в розвитку потужностей будівельної індустрії і виробництві будівельних матеріалів, у створенні, розвитку та реконструкції об'єктів інженерного забезпечення регіону;
- отримання прибутків;
- сплата податків до державного бюджету та цільових фондів держави.

Результати функціонування цієї підсистеми не мають прямого впливу на розвиток соціальної складової регіону, тому що на її діяльність не впливають регіональні обмеження. Отже, визначення завдань соціально-економічної системи показує, що вони взаємозалежні й вимагають комплексного вирішення. Для досягнення збалансованого розвитку системи треба досягти динамічного розвитку як економічної, до якої входять

регіонально-залежна та ринково-орієнтована підсистеми, так і соціальної складової [81].

Держава являє собою складний механізм регулювання економіки, в якому через внутрішню складність системи і значного числа службовців, виникає спотворення інформації, що викликає негативні і часто непередбачувані наслідки. Однак, досвід країн, що розвиваються, які досягли істотних успіхів у підвищенні конкурентоспроможності своєї продукції в останні десятиліття ХХ ст. показує, що ризики «провалів» держави можна істотно зменшити за допомогою формування і проведення державою довгострокової інноваційної політики.

Інноваційна політика (у вузькому сенсі) – це сукупність державних рішень, прямо або побічно впливають на інноваційний процес в підприємницькому секторі. Серед основних заходів державної підтримки реалізації інноваційної політики необхідно вказати наступні:

- сприяння розвитку науково-дослідницької діяльності, перш за все, в пріоритетних для країни напрямках, формування державних замовлень на проведення досліджень;
- фінансування програм і проектів, спрямованих на посилення кооперації між учасниками інноваційного процесу; інноваційної інфраструктури; надання грантів, субсидій, позик;
- сприяння розвитку конкурентного середовища в інноваційній сфері, підтримка малого і середнього підприємництва;
- забезпечення умов підвищення кадрового потенціалу інноваційної діяльності, зокрема, полегшення доступу до знань;
- створення нормативно-правової бази для регулювання і стимулювання інноваційної діяльності;
- координація міжнародного співробітництва в області інновацій [41, с.25].

Особливим напрямком діяльності держави є створення законодавчої бази для регулювання інноваційної діяльності. Так само як визначення

режиму залучення вітчизняних та іноземних інвестицій в інновації, регулювання діяльності державних і недержавних інвестиційних фондів, регулювання відносин інтелектуальної власності і багато іншого.

Поряд з перерахованим вище в країнах, що розвиваються Україні як ініціатору і каталізатору інноваційного розвитку необхідно також здійснювати діяльність, спрямовану на скорочення відставання від країн-лідерів в області інновацій, таких як:

- визначення стратегічних напрямків інноваційного розвитку країни, формування інноваційної політики та стратегії, підвищення частки витрат на ВВП, активна участь держави у фінансуванні національних інноваційних програм;

- створення умов для залучення приватного капіталу до участі в інноваційних проектах, формування розвиненої інфраструктури, необхідної для створення інновацій, стимулювання зближення науково-дослідних і виробничих організацій в процесі створення і комерціалізації інновацій;

- розвиток національної системи освіти з метою забезпечення інноваційної економіки висококваліфікованими людськими ресурсами, здатними реалізувати зазначену державою політику і стратегію інноваційного розвитку країни [57, с.76].

На думку багатьох авторів, глибина державного втручання в економіку багато в чому визначається зрілістю існуючої національної інноваційної системи та поточної стадією К-хвилі. Для переходу від стану депресії в стан пожвавлення необхідне посилення державного регулювання. У цей період політика держави повинна включати заходи щодо активізації інноваційної діяльності на всіх етапах інноваційного циклу, державну підтримку і фінансування інноваційних проектів, підвищення держзамовлення на продукти інноваційних галузей, зниження податкового тягаря інноваційних підприємств і галузей. У період, коли економіка знаходиться на підйомі, держава проводить політику стримування ділової активності з метою продовження періоду економічного розвитку.

Досвід розвинених і успіхи країн, що розвиваються в процесі переходу до інноваційної моделі економіки показують, що на етапі її становлення державне регулювання об'єктивно необхідно. Всі учасники інноваційного процесу розраховують на підтримку держави, його ресурси та інститути. Ілюстрацією цієї тези є стійка тенденція щодо пошуку нових форм взаємодії держави, науки і бізнесу, яка спостерігається в світовій економіці. Одним з найбільш ефективних способів кооперації учасників інноваційної діяльності в даний час є створення державно-приватних партнерств (ДПП).

Даний механізм застосовується в різних галузях і сферах діяльності при реалізації великих соціально-значущих проектів, в основному, з розвитку економічної інфраструктури. В інноваційній сфері основними перешкодами на шляху залучення приватного капіталу до участі в інноваційних проектах є тривалі терміни окупності проектів і високі ризики неповернення вкладених коштів. Механізм ДПП покликаний згладити ці перешкоди.

Для цього державі необхідно:

- забезпечити нормативно-правову базу, яка регулює діяльність ДПП;
- виробити критерії і правила відбору і реалізації проектів ДПП;
- створити механізм фінансування проектів та розподілу ризиків між державою і комерційною організацією [70, с.51].

Формування механізму державно-приватного партнерства в його сучасному розумінні почалося в кінці 1980-х рр. у відповідь на необхідність залучення приватного капіталу до участі в соціально значущі проекти і до теперішнього часу придбали статус основного механізму, що регулює взаємодію держави і бізнесу при реалізації спільних проектів. Концесійні угоди набули форми цивільно-правового договору, в якому вказувалися права і обов'язки сторін.

Особливу увагу при реалізації ДПП-проекту слід приділити визначенню внеску партнерів. Від приватного інвестора необхідні фінансові ресурси, сучасні методи управління, нові технології і професійний досвід.

Держава при реалізації проекту поряд з фінансуванням може надавати певні пільги і гарантії. Все вищесказане можна розглядати як доповнення традиційного функціоналу інститутів влади і бізнесу невластивими їм раніше функціями бізнесу і держави відповідно в логіці моделі «Потрійної спіралі».

Особлива увага в інноваційній політиці країни повинна приділятися організації та посилення міждержавного (міжнародного) співробітництва. Зміцнення міждержавних зв'язків, що має своєю метою об'єднання наукового та ресурсного потенціалу країн, стало важливою тенденцією останніх десятиліть в державах-лідерах інноваційного розвитку. Передумовами цього стало посилення процесів глобалізації, економічної інтеграції, інтернаціоналізації господарської діяльності, а також зростання мобільності вчених і дослідників та розвиток інформаційно-комунікаційних технологій. Дані фактори значно вплинули на зниження ефективності інноваційної діяльності, заснованої на використанні традиційної моделі інноваційного процесу [70, с.56].

В умовах глобалізації та відкритості економіки інноваційний процес не замикається в межах географічних кордонів держави, а виходить за їх межі, перетворюючись у відкриту систему. Подальший розвиток концепції відкритих інновацій має бути направлено на пошук ефективних механізмів взаємодії організації із зовнішнім середовищем на мікро-, мезо-, макро- і мега-рівнях. В умовах відкритості інноваційної діяльності можна не тільки обмінюватися новими ідеями і ресурсами з зовнішнім середовищем, а й організувати спільні дослідження, реалізовувати спільні проекти як на мікрорівні між компаніями, так і на інших рівнях зовнішнього середовища між галузями і національними економіками.

2.3 Державне управління соціально-економічним розвитком: причини і наслідки

У багатьох українських регіонах розробляються власні стратегії соціально-економічного зростання, реалізуються свої спеціальні методи та механізми забезпечення сталого розвитку. Разом з тим, методологічна база реалізації цих складних і багатоаспектних завдань ще не розроблена, в регіонах існують різні умови і труднощі як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру.

До нагальних проблем, які потребують якнайшвидшого вирішення, належать, передусім, такі, як: забезпечення системного підходу до управління соціально-економічними процесами у регіоні, впорядкування державного регулювання регіонального розвитку, обґрунтування напрямів реструктуризації регіонального господарства та інших.

Ключовою передумовою підвищення ефективності державного управління та регулювання соціально-економічного розвитку є створення механізмів політичної, адміністративної та правової відповідальності посадових осіб уряду за прийняті та реалізовані рішення.

Уряд у державі є соціальним інститутом. Сутність влади полягає у злитті правової, соціальної та економічної складових. Через критичний розрив між економічними та інституційними реформами, державі необхідно розробити стратегію державного управління ринковими інститутами. Основними завданнями у сфері державного управління соціально-економічним розвитком мають стати:

- 1) зміцнення інституційних структур національної економіки;
- 2) стабілізація національної валюти;
- 3) створення умов для подолання кризи виробництва та підвищення її конкурентоспроможності;
- 4) утвердження відкритого типу економіки, забезпечення прозорості економічних процесів;

- 5) створення економіки республіки як самодостатньої системи;
- б) легалізація «тіньових» капіталів та «тіньової» економіки та ін.

Важливою соціально-економічною проблемою є значна нерівномірність рівня розвитку регіонів України. У зв'язку з цим необхідно, щоб реформи, які проводяться, набули яскраво вираженої соціальної спрямованості.

Регіон має властивості територіального простору, у якому, по-перше, здійснюється життєдіяльність населення, по-друге, здійснюється виробництво, розподіл, обмін, накопичення, споживання матеріальних і духовних благ, тобто повний цикл територіального відтворювального процесу.

Головним напрямом системного підходу до розвитку регіонів є формування сприятливих стимулюючих умов системно організованого соціального та економічного середовища (з урахуванням всього різноманіття внутрішніх зв'язків та зовнішнього оточення) для здійснення та розширення різних видів цивілізованої діяльності в окремих секторах регіонального господарства.

У свою чергу, це передбачає системоформуючі перетворення, зокрема структурну перебудову регіонального господарства, реформування суб'єктів господарювання, розвиток інституційного середовища, державне регулювання економічних і соціальних процесів, стимулювання нововведень, регіональне управління певними секторами та видами діяльності, встановлення відповідних взаємовідносин з центром та регіонами. Важливим компонентом системного соціально-економічного розвитку регіону слід вважати інноваційну активність.

Механізм підвищення інвестиційної привабливості регіону має передбачати заходи щодо регіональної підтримки інвестиційних проектів та формування їх ринку, розвитку системи венчурного інвестування в науково-технічній сфері, підтримці венчурного бізнесу з боку адміністрації, розвитку інвестиційної інфраструктури тощо.

В даний час інноваційна діяльність в Україні знаходиться на низькому рівні. Це пов'язують з тим, що до початку проведення реформ великомасштабні інновації здійснювалися у більшості випадків державою. Специфіка ситуації на сьогоднішній день полягає в тому, що країна має значні технологічні задатки, унікальну науково-виробничу базу та висококваліфіковані кадри, але у той самий час у зв'язку із загальним економічним занепадом існує дуже слабка орієнтація інноваційного потенціалу на реалізацію наукових здобутків.

Основні труднощі в реалізації інноваційного потенціалу пов'язані як з обмеженістю бюджетного і позабюджетного фінансування, в тому числі позикових і залучених коштів, так і з браком власних коштів у організацій, оскільки спад виробництва і постійний дефіцит коштів у організацій не дозволяє виділяти ресурси для інноваційної діяльності. Це сприяло тому, що в останні роки в країні суттєво впала інноваційна активність промислових підприємств і найближчим часом не прогнозується її істотного зростання.

Але дефіцит коштів не є єдиним фактором зниження інноваційної активності. На особливу увагу і вдосконалення також вимагає інноваційна інфраструктура (страхування ризиків, венчурні фонди і т.д. Існують також проблеми пов'язані з законодавчими актами, що регулюють інноваційну політику України.

Безумовно, цілі державної політики в тій чи іншій області повинні бути сформульовані чітко і це необхідно зробити таким чином, щоб з них логічно випливали всі наступні документи та заходи органів влади. В даний час перед Україною стоїть завдання корінного перегляду моделі економічного розвитку і прискореного переходу до економіки знань. Саме це передбачено в документах, що визначають розвиток України в короткостроковій і довгостроковій перспективі. Але перехід до економіки інноваційного типу, функціонування інноваційної системи вимагають комплексу організаційних, економічних, управлінських і політичних рішень.

Одним з найважливіших умов досягнення поставленої мети є зняття правових бар'єрів на шляху розробки науково-технічної продукції та впровадження отриманих результатів в господарську практику. Йдеться про розробку системного законодавчого забезпечення інноваційної діяльності, встановлення обґрунтованих і довготривалих правил відносин між учасниками інноваційного та інвестиційного процесу.

Діяльність, пов'язану зі стимулюванням розробки технологічних інновацій, впровадженням в реальному секторі вітчизняної економіки та інвестиційної діяльністю регулює понад 100 нормативно-правових актів. В тому числі, державна політика в галузі розвитку інноваційної системи в довгостроковій перспективі буде реалізовуватися відповідно до Концепції довгострокового соціального економічного розвитку на період до 2020 року, Основними напрямками державної політики в галузі розвитку інноваційної системи.

Перехід до ринкових відносин в Україні виявив серйозну несумісність законодавчих норм нових умов управління в сфері науки, техніки та інноваційної діяльності. Відсутність нормативно-правового регулювання є одним із стримуючих чинників розвитку інноваційної діяльності. Органи влади намагаються усунути цей недолік шляхом прийняття регіональних документів. Складність розробки нормативно-правових актів з інноваційної діяльності полягає насамперед у тому, що до теперішнього часу основні поняття, такі, як «інновація», «інноваційна діяльність», «державна інноваційна політика» та інші, трактуються неоднозначно.

Розглянуті проблеми викликають необхідність реалізовувати інноваційну політику держави, головними завданнями якої є забезпечення збільшення валового внутрішнього продукту держави за рахунок запровадження виробництва нових видів продукції і технологій, а також розширення ринків збуту вітчизняних товарів [3, с.174].

Україна має значні передумови для створення ефективної національної інноваційної системи, а саме:

- значний інтелектуальний потенціал інноваційного розвитку;
- нормативно-правове забезпечення інноваційної діяльності, наявність окремих необхідних елементів інноваційної інфраструктури;
- реалізація ряду інноваційних та інвестиційних проєктів.

У той же час стан інноваційної діяльності в Україні має такі характеристики: недостатні обсяги реалізації інноваційної продукції; низький рівень інноваційної активності промислових підприємств і підприємницької активності в інноваційній сфері малого та середнього бізнесу, який є найбільш масовою, динамічною і гнучкою формою організації підприємств, двигуном економічного зростання в економічно розвинених країнах світу.

В Україні малий інноваційний бізнес на жаль не виконує цієї функції. Тільки 6% малих і 16% середніх промислових підприємств в Україні можна вважати інноваційно-активними. Отже інтеграція України в глобальний економічний простір потребує реалізації ефективної моделі інноваційного розвитку. Сьогодні економічний розвиток країни, її інтеграція в європейський простір залежить не тільки від адаптації економічної, бюджетно-податкової, грошово-кредитної політики до тенденцій інформаційно-індустріального суспільства, а й ефективного використання таких важливих факторів, як високі технології, наукоємність виробництва, людський капітал [28, с.198].

Завданням державної політики виступає формування інноваційної моделі економіки на всіх рівнях: національному, регіональному, локальному.

Маючи досить високий науково-технологічний потенціал, Україна не в повній мірі використовує його в національних інтересах. Суттєва проблема полягає в тому, що більшість розробок вітчизняних науковців, не знаходить практичного застосування. Це фактично ізолює наукові установи від підприємництва, а, отже, робить неможливим розвиток інноваційного процесу за рахунок ринкових важелів, адже інноваційна діяльність виявляється в значній мірі поза ринком.

Формування національної інноваційної системи України вимагає ефективної нормативно-правової бази регулювання інноваційної діяльності, яка створюватиме сприятливі умови для залучення зовнішніх джерел фінансування інноваційних розробок. Наразі на законодавчому рівні інноваційна діяльність України визначена «Концепцією розвитку національної інноваційної системи України», Законом України «Про інноваційну діяльність», Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» та ін. [5, с.13].

Головними причинами низького рівня розвитку інновацій в Україні є неможливість накопичення окремими суб'єктам господарювання коштів, необхідних для здійснення масштабних інновацій, недостатня орієнтація діяльності інституціональної, фінансової і банківської систем на підтримку інноваційного розвитку вітчизняної економіки; обмежений обсяг державного фінансування наукової діяльності.

Негативний вплив на розвиток інноваційної системи України також має недосконалість інституційно-правових механізмів що забезпечують формування ефективної системи органів публічного управління, яка була б здатна здійснювати регулюючий вплив на суб'єктів інноваційної діяльності, створювати стимули для інвестування в інновації; відсутність повного комплексу необхідних інституційних умов для розвитку інноваційної інфраструктури (технопарків, технополісів, високотехнологічних інноваційних підприємств, венчурних фондів, центрів трансферу технологій та ін.) [15, с.39].

Основними орієнтирами стратегії стимулювання інноваційної діяльності в Україні повинно бути проведення заходів національного і регіонального рівня, які сприятимуть поліпшенню якісних характеристик вітчизняного науково-технологічного потенціалу, забезпечення зростання капіталу національної економіки на новій технологічній основі, зміна технологічної та відтворювальної структури капітальних вкладень, визначення системи пріоритетів державної підтримки інноваційної діяльності

шляхом розробки та прийняття закону про державні наукові і науково-технічні програми, створення умов для залучення додаткових фінансових ресурсів.

Таким чином, формування вітчизняної інноваційної системи повинно не тільки забезпечити становлення економіки, заснованої на знаннях, але і сприяти участі України в світовому інноваційному просторі як рівноправний партнер. Сьогодні розвиток національної економіки потребує посилення державного впливу на розвиток інноваційного потенціалу на всіх рівнях функціонування вітчизняної економіки за рахунок збільшення фінансування та сприяння розвитку малих і середніх інноваційних підприємств, створення політики структурних перетворень, коли основні зусилля держави спрямовуються на зміну економічної структури господарського механізму .

Висновки до розділу 2

Основою розвитку держави є розвиток її всіх територіальних утворень та громад. На даному етапі в Україні розроблений проект Стратегії сталого розвитку до 2030 року. Україна має не лише на рівні державного управління прагнути до сталого розвитку. Варто до цього залучати і населення. Так, чудовою формою співучасті в управлінні є проведення адміністративної реформи та децентралізації. За рахунок передачі частини повноважень територіальним громадам, відбувається посилення прямої участі громадян в справах управління.

Децентралізована система, в полі зору якої знаходиться лише невелика за обсягом одиниця, може реагувати на ситуацію, що виникає більш оперативно (практично миттєво). Не потребує спеціального доведення і той факт, що найбільш швидко і ефективно управлінські завдання вирішуються органами, максимально наближеними до населення, найбільш обізнані про потреби, проблеми та ресурси кожної окремо взятої території (територіального утворення, регіону і т.п.).

Важливо зауважити, що якщо такий самостійний у своїй компетенції суб'єкт управління має достатнє матеріально-технічне забезпечення та необхідні повноваження, то з центральних органів взагалі знімається вирішення задачі, що виникла. Дія такої децентралізованої системи дозволяє підвищити раціональність, ефективність і економічність публічного управління на всіх рівнях. Багаторівнева модель публічного управління, що складається з відносно самостійних систем і підсистем, володіє перевагами, досить повно дослідженими фахівцями теорії державного Управління.

Відбувається вступ працівників в нові для них види виробничої та громадської діяльності, викликаних появою ринкової економіки, оренди, підряду, фермерства, зміною всього життєвого досвіду сільських жителів. На цій основі відбувається переоцінка селянами соціальної цінності своєї праці, як з точки зору її змістовності, так і з точки зору заробітної плати. Основна більшість сільських працівників не задоволені своїм матеріальним становищем.

Найважливішою соціальною причиною кризового стану, сформованого в сільському господарстві, є відчуження сільських трудівників від результатів своєї праці, засобів виробництва, їх економічної несвободи. На практиці це породило в аграрному секторі зрівнялівку, відсутність конкуренції, низький життєвий рівень. Все це створює в сучасних умовах проблеми сільського розвитку, не тільки економічного, але і соціального.

У цих умовах з урахуванням поточної економічної кон'юнктури підйом рівня життя населення, створення комфортних умов життя, поліпшення житлових умов населення, зростання рівня його забезпеченості освітніми, медичними та культурно-дозвільними установами ще більше ускладнюється. Відповідно кожна територіальна громада має розроблювати план власного розвитку, спираючись на ті проблеми, які є актуальні саме для цього населеного пункту.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ

3.1 Стимулювання фінансової стійкості як фактор регіонального розвитку

Регіоналізація соціально-економічного життя України у всіх її аспектах спрямована на формування єдиного економічного простору, більш ефективне використання суспільно територіальних властивостей окремих частин країни, врахування інтересів і можливостей розвитку всіх її суб'єктів, залучення в процеси сталого розвитку на засадах інформатизації та інтелектуалізації всієї території країни, включаючи депресивні регіони, тобто так звані периферійні зони і т. д.

Визначення змісту процесів регіоналізації державного розвитку в сучасних умовах, як видно з вищевикладеного, переростає з понятійно-термінологічної в наукову та практичну проблеми державного значення. Зростаюча її актуальність і на глобальному, і на національному рівнях привернула велику увагу до проблем регіонального розвитку зарубіжних та вітчизняних політиків, економістів, географів, соціологів, екологів. З усієї чисельності запропонованих у спеціальній літературі тлумачень складного, багатоаспектного процесу регіоналізації, їх основна увага приділяється управлінським аспектам.

Водночас, на нашу думку, регіоналізація охоплює широке коло проблем суспільно-природної взаємодії, регіональної сегментації ринків, збалансованості основних макроекономічних показників, формування регіонально збалансованого єдиного економічного простору країни, її екологічної безпеки, забезпечення гармонізації інтересів держави, регіону, підприємця та громадянина.

Для досягнення цієї мети реалізація регіональної політики розвитку має бути спрямована на вирішення низки пріоритетних завдань. До найважливіших з них, на нашу думку, належать:

- забезпечення принципів єдності економічного простору і свободи переміщення товарів, капіталу та робочої сили по всій території України;
- формування та зміцнення економічної основи для стимулювання самостійного економічного розвитку регіонів шляхом чіткого визначення та розмежування компетенції і відповідальності між державними органами, суб'єктами господарювання та органами місцевого самоврядування з питань власності, а також для прийняття управлінських рішень, насамперед у сфері експлуатації природних ресурсів, зовнішньоекономічної діяльності тощо;
- зміцнення фінансової самостійності регіонів;
- згладжування об'єктивно сформованих міжрегіональних відмінностей у рівнях економічного розвитку з використанням бюджетних та податкових інструментів, у тому числі через надання стимулюючих пільг з місцевих податків;
- розробка державної політики стимулювання розвитку територій, що мають великий науково-технічний та виробничий потенціал, здатних стати центрами зростання економіки із залученням резидентів;
- підтримка регіонів зі складною екологічною обстановкою, демографічними та міграційними проблемами;
- використання конкурентних переваг територіального поділу праці, формування господарських комплексів та регіональних ринків ураховуючи історично сформовану спеціалізацію та структуру економіки, реалізація заходів щодо державного регулювання транспортних тарифів та ефективної логістики [17, с.30].

В даний час широкого поширення набуло стратегічне планування соціально-економічного розвитку регіонів, засноване на прагненні виявити місцеві конкурентні переваги та визначити перспективні напрямки

функціонування. Регіональне планування є найважливішим елементом механізму ринкових перетворень економіки території, а зміст планів багато в чому визначається реалізованим сценарієм економічної ескалації. Слід зазначити, що у практиці довгострокового планування розробка сценаріїв та варіантів розвитку не набула достатнього поширення. Частково це пояснюється відсутністю спеціальної методики формування таких сценаріїв. Важливе місце у розробці територіальних стратегій займає сценарне моделювання як спосіб прогнозування за умов невизначеності розвитку та характеру зв'язків між основними умовами та факторами перебігу соціально-економічних процесів моделювання їх реальних відносин та пріоритетів.

Система стимулювання сталого розвитку регіонів є ефективною у тому випадку, коли містить реальні ринкові механізми здійснення органами влади відповідних заходів активізуючого впливу на території соціо-економічних систем та методики оцінки стимулювання персистентного (довшого процесу, ніж був запланований) функціонування території, яка має ґрунтуватися на інтегральній оцінці рівня стимулювання сталого розвитку регіонів: розрахунку відповідних стандартизованих індексів (інвестиційно-інноваційних, податкових, трансфертних, інституційного стимулювання соціальної, економічної та екологічної сфери регіону), комплексних індексів (стимулювання соціо-еколого-економічного розвитку регіону), інтегрального індексу стимулювання персистентного регіонального функціонування [17, с.31].

Причиною стабільного соціально-економічного прогресу регіонів та досягнення соціо-еколого-економічними системами сталого розвитку є формування осмисленої діяльності органів влади різних рівнів, спрямованої на стимулювання сталого розвитку конкретних суб'єктів мезорівня, тобто вибір певного типу стимулюючої політики. Раціональний підхід до такого вибору має бути орієнтований на реалізацію стратегічної мети – сталого розвитку конкретної території, та враховувати основні ознаки сталості

системи: рівноважність, гармонійність, збалансованість, стабільність, конкурентоспроможність та безпека.

Політика стимулювання сталого розвитку регіонів у вигляді відповідного механізму реалізується за допомогою певного набору інструментів. Правильний вибір та успішне застосування методів та інструментів механізму активізації стабільного функціонування мезосистеми на практиці дозволяють досягти високого рівня соціально-економічної стійкості території; раціонального підходу до побудови стимулюючого інструментарію, який дозволить отримати максимальний соціо-еколого-економічний ефект і, таким чином, форсує досягнення стратегічної мети кожної регіональної соціо-еколого-економічної системи. Інтенсивність використання тих чи інших інструментів стимулювання, які застосовуються в рамках відповідної політики, залежить від того, наскільки розвинені сфери життєдіяльності регіону та наскільки узгоджена їхня взаємодія.

Враховуючи сучасні умови господарювання та відсутність повноцінних прогнозів щодо довгострокового майбутнього країни, регіонам необхідна політика, яка б дозволила зберегти їх потенціал та стабілізувати зростання економіки. Від того, наскільки професійно буде розроблено її концепцію, обрано методи та інструменти, визначено пріоритети, залежать швидкість та результативність перетворень, при цьому основним завданням має стати створення умов для стабілізації економічної ескалації. Останнє є наслідком синергетичного ефекту взаємодії різних факторів і може бути досягнуто не тільки за рахунок структурних змін та інноваційного розвитку, а й ефективного використання природних та трудових ресурсів [19, с.55].

Альтернативні стратегії зростання відрізняються залежно від потенціалу того чи іншого регіону, рівня його розвитку та умов відтворення, але такій політиці не можна бути суто директивною – вона має стати гнучкою та нетрадиційною, оскільки спрямована на забезпечення сталого зростання економіки. Адже досягти тимчасового підвищення показників простіше, ніж зберегти їхню постійну динаміку протягом тривалого часу.

Одним із найважливіших аспектів стратегії регіонального соціально-економічного розвитку є поділ повноважень між центром та суб'єктами. Дискусія щодо проблеми фінансової децентралізації не призвела до формування єдиної думки про її оптимальні масштаби. Для вирішення зазначеного питання необхідно запропонувати модель оцінки наслідків податково-бюджетної децентралізації, яка базується на оцінці та порівнянні рівнів суспільної корисності населення регіонів.

Централізація податково-бюджетних повноважень вважається виправданою до такого рівня, що дозволяє підвищувати значення функції суспільного добробуту в усіх суб'єктах шляхом перерозподілу доходів у межах країни. Результати моделювання мають довести взаємозалежність оптимального рівня децентралізації та характеру міжрегіональної соціально-економічної диференціації. Розрахунки, що проводяться, ідентифікують рівень централізації фінансових ресурсів і повноважень регіональних органів влади і дозволяють визначити оптимальний рівень централізації в сучасних умовах міжрегіональної соціально-економічної диференціації в Україні.

У ринковій економіці приватний інвестор прагне вкладати кошти в проект, якщо ризик мінімізований, а прибуток високий, оскільки початковою умовою його участі в проекті є обов'язкове повернення капіталу. У такій ситуації пріоритетними для приватних інвесторів є короткострокові проекти, що забезпечують їм стійку конкурентну позицію на ринку [24, с.45].

Реалізація інноваційних проектів передбачає значні довгострокові вкладення капіталу з невизначеним комерційним результатом і високими ризиками неповернення коштів, тому не входить в число пріоритетних інтересів приватних інвесторів. Виробництво і реалізація товарів і послуг виглядає в їхніх очах привабливіше і надійно, тому вони шукають можливості для зміцнення своїх ринкових позицій в традиційних сферах діяльності.

Досвід світових лідерів інноваційної діяльності свідчить на користь необхідності державного участі у фінансуванні інноваційного розвитку

економіки країни, особливо на етапі формування інноваційної економіки. Єдиною умовою, що дозволяє державі зробити приватні інвестиції основним джерелом фінансування інноваційних проектів, є наявність в економіці монополій світового рівня, які можуть мати ефект від капіталовкладень при витратах, порівнянних з відповідними витратами держави [17, с.24].

Недоінвестування інновацій приватним капіталом в масштабах національної економіки призводить не тільки до ризику втрати їх конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках, а й до ослаблення економіки держави в цілому і ризику виявитися в числі відстаючих на світовій арені. Цим багато в чому обумовлена роль держави в інноваційній діяльності та її прагнення залучити до участі в інноваційному процесі приватний капітал. На думку М. Портера уряд повинен виступати в ролі каталізатора і шукача нового. Цьому сприяє політика уряду, спрямована на формування середовища, в якій компанії можуть розвиватися і мати конкурентні переваги, а не та, при якій уряд безпосередньо втягується в сам процес [32, с.12].

Таким чином, роль держави в інноваційному розвитку країни полягає у визначенні правильних пріоритетів інноваційного розвитку, формуванні актуальної науково-обґрунтованої інноваційної політики, державної інноваційної стратегії та механізмів її реалізації, створення сприятливих умов для розвитку інновацій, побудові національної інноваційної системи, що включає організаційно-правові та економічні механізми інноваційної діяльності та інноваційну інфраструктуру. Поряд із зазначеним вище, слід відмітити думку ряду фахівців, які вважають, що посилення державного регулювання інноваційної сфери може призвести до «провалів» держави.

Проведений аналіз показав, що Україна дуже слабо представлена на світових ринках наукоємної продукції. Її частка на ринках високотехнологічної продукції становить менше 1%, а в цивільній сфері – близько 0,1%. Це можна порівняти з позиціями таких країн, як Чехія, Норвегія і Португалія. Ні по одній з товарних груп громадянської

високотехнологічної продукції Україна не входить в число світових лідерів-експортерів [74, с.63].

Реальне співвідношення між інвестиціями та інноваціями залежить від структури валових інвестицій (сукупні інвестиції, що включають в себе відновлювальні інвестиції (амортизацію) і чисті інвестиції). Інвестиції, які спрямовуються на відшкодування зносу основного капіталу, як правило, не можуть розглядатися в якості інновацій. Без інноваційної спрямованості інвестиції в основний капітал можуть виявитися неефективними, продовжувати випуск застарілої продукції.

Чисті інвестиції – в основний капітал, запаси, житлове будівництво. Інвестиції в запаси і в житлове будівництво також не роблять істотного впливу на інноваційний потенціал економіки. Інноваційні інвестиції пов'язані з вкладеннями держави і фірм в основний капітал, в людський капітал, в технічне і технологічне переозброєння виробництва. Саме ці витрати сприяють поліпшенню співвідношення «інвестиції-інновації» на користь інноваційної складової.

Інститути, що утворюють інноваційно-інвестиційний механізм, формуються залученими в інноваційні процеси суб'єктами з приводу створення, розвитку та просування передових ідей, нових матеріалів, технологій, виробництв і послуг, що дозволяють вийти за рамки традиційних ринків, досягти підвищення ефективності суспільного виробництва і конкурентоспроможності підприємств, галузей, регіонів і країн. Зазначені інститути не є ізольованими один від одного, властивості існуючих інститутів і особливості формування інституційного середовища відчутно впливають на характеристики економічних результатів взаємодії.

Всі інститути структури інноваційно-інвестиційного механізму в залежності від виконуваних функцій, можуть бути розділені на три рівні. Інститути в структурі інноваційно-інвестиційного механізму можуть мати різне поєднання, може віддаватися прерогатива певним методам, важелям [77, с.71].

Структура інститутів інноваційно-інвестиційного механізму складається з:

- власне інноваційних інститутів, представлених інститутами суб'єктів - розробників, які безпосередньо залучені і проводять інноваційну діяльність;

- інвестиційно-забезпечувальні інститути, представлених усіма самодостатніми суб'єктами, які функціонують безвідносно наявності або відсутності інноваційної сфери, але без яких інноваційний процес буде неможливий (інститути банківсько-кредитної сфери, великі промислові підприємства, різні державні структури, а також іноземні інвестори);

- регулюючих інститутів, представлених владними органами всіх рівнів (від міжнародних і національних до муніципальних, умовно поділюваних за належністю на державні регулятори і саморегулятори), а також нормативно-правовою базою, яка регулює процес інвестування в інновації на всіх цих рівнях [80, с.109].

Серед інститутів, що здійснюють інвестування в інновації по Україні, переважають державні інститути. Подібну структуру інститутів інноваційного інвестування мають колишні соціалістичні країни: Болгарія, Румунія, Словенія, а також деякі з країн третього світу, наприклад, Аргентина.

Аналіз структури і завдань інститутів інноваційно-інвестиційного механізму дозволив сформулювати найважливіші рушійні мотиви діяльності кожного з інститутів. Ми прийшли до висновку, що основним мотивом цілеспрямованої діяльності сторін, які виступають учасниками в інвестиційному процесі, в ринкових умовах є можливість зростання сукупної вартості та отримання суб'єктами інвестиційної діяльності підприємницьких результатів у вигляді прибутків від своєї конкретної діяльності. Інтереси інвесторів, як правило, полягають у зростанні інвестованого капіталу, одержувачів інвестицій – в підвищенні ефективності виробництва і, відповідно, в отриманні за рахунок цього додаткового обсягу прибутку.

Інтереси держави та її інститутів пов'язані з розширенням бази оподаткування, отриманням фінансових засобів для вирішення державних завдань, а також позитивного соціального або екологічного ефекту. Тільки при збігу в довгостроковій перспективі інтересів усіх суб'єктів інноваційно-інвестиційної діяльності можливе пожвавлення інвестиційних процесів [12, с.44].

Як фактор обмеження і розвитку інноваційно-інвестиційного механізму в роботі ми вважаємо також дисбаланс секторальної структури економіки з переважним сектором видобутку сировини. Зазначений сектор відрізняється слабким попитом на інновації і низькою інноваційною активністю, це досить обмежений сектор, не пов'язаний з необхідністю постійного впровадження прогресивних технологій, інноваційна діяльність в ньому не впливає на інноваційний попит в інших секторах. Зазначений дисбаланс сприяє прогресу «голландської хвороби», що знаходить своє вираження у зростанні промислового імпорту і стійкому відриві за рівнем доходів добувної промисловості та фінансового сектора від решти галузей.

Існує також фактор обмеження і розвитку інноваційно-інвестиційного механізму, як патентний захист авторських прав, що служить обмеженням можливості використання винаходу без отримання за плату спеціального права на це. Інститут права інтелектуальної власності та зняття бар'єрів переміщення технологій та ідей виявляються взаємосуперечливими. Прогрес знань розмиває цілісність власності і підриває самі умови функціонування вільного ринку. З іншого боку, чим більше розвинена система інституту патентного захисту, тим нижче швидкість дифузії інновацій і слабкіше процес інноваційного інвестування.

Важливим фактором обмеження і розвитку інноваційно-інвестиційного механізму, що впливають в першу чергу макроекономічний рівень, виступають обмеження міжнародного переміщення об'єктів інтелектуальної власності в зв'язку з загрозою нанесення шкоди військовій чи економічній безпеці держави. Спільне інвестування інновацій в масштабах світової

економіки, дозволяє більш повно використовувати інноваційні потенціали держав, в тому числі і накопичені ними заділи знань, а також фінансові та кадрові ресурси [12, с.49].

Зазначений фактор при своєму прояві знижує можливість перехресної взаємодії інноваційних систем в рамках світової інноваційного простору. Причому, чим ближче процес інноваційного інвестування підходить до стадії прикладних досліджень, тим менше мотивація до спільного міжнародного інвестування.

Структурні перетворення в системі міжнародних відносин, що мали місце в останні десятиліття, підтверджують те, що, незважаючи на фактичне логічне завершення епохи «холодної війни», світове співтовариство, на жаль, не стало безпечнішим. Так, найістотнішим чином змінився характер загроз (викликів). Стає вже досить явним, що безпеку в нинішньому столітті не можна створити, використовуючи можливості тільки однієї держави. При цьому деяким доробком для ефективної протидії могли б стати лише узгоджені заходи і колективні (непоодинокі) зусилля.

У той же час, початок нового століття фактично змалював дві системні тенденції сучасних (актуальних) міжнародних відносин, до яких доцільно віднести процеси глобалізації і відчутною на її тлі регіоналізації. Еволюція абсолютно будь-якої держави в даний час а priori пов'язана з розвитком регіону, який, в свою чергу, інтегрований в комплекс глобальних зв'язків, а також кооперації в цілому. Таким чином, саме створення життєздатних і стійких механізмів щодо багатостороннього співробітництва можна вважати в якості якоїсь потреби нового часу.

Ключовим каталізатором появи інтеграційних об'єднань принципово нового зразка, які відповідають вимогам об'єктивної дійсності, стала їх можливість досить успішно вирішувати завдання, пов'язані з поступальним розвитком, а також грамотно адаптуватися до блискавично мінливих ситуацій, забезпечуючи оптимальну протидію дуже багатьом із зовнішніх викликів. Постійно з'являються додаткові джерела дестабілізації

(розгойдування) глобальної економіки, включаючи такі, які пов'язані з істотними коливаннями світових цін на сировину [21, с.103].

Ситуація, що склалася дуже ускладнюється відсутністю необхідного рівня взаємодії лідируючих світових економік в ліквідації наслідків кризи і, на жаль, недостатністю ступеню координації грошово-кредитної політики на наднаціональному рівні. Однак тривають процеси щодо формування нових (оновлених) міжнародних структур та інтеграційних угруповань.

У зазначеному одне з ключових місць займають держави Центральної Азії, які (в зв'язку з особливостями географічного положення) є оптимумом для створення інтегрованого континентального економічного, енергетичного, а також транспортного простору. При цьому найбільш перспективними з проектів в даному регіоні вважаються контакти в рамках ЄАЕС, а також робота по втіленню в життя запропонованої Китаєм концепції зі створення Економічного пояса Шовкового шляху.

Таким чином, ШОС (далі – Шанхайська організація співпраці) знаходиться в епіцентрі значних економічних починань. Країни будуть налагоджувати спільну роботу в двосторонніх і багатосторонніх форматах, перш за все на майданчику ШОС, твердо дотримуючись принципів прозорості, взаємної поваги, рівноправ'я, взаємодоповнюваності різних інтеграційних механізмів і відкритості для всіх зацікавлених сторін в Азії і Європі. Разом з тим прийнята на саміті ШОС Стратегія розвитку ШОС до 2025 року серед ключових цілей і завдань визначає вдосконалення ШОС як багатопрофільної регіональної організації, що не передбачає формування військово-політичного союзу або економічного інтеграційного об'єднання з утворенням наднаціональних інститутів управління [64, с.102].

Таким чином, істотний потенціал зв'язків в галузі торгівлі та економіки, а також інвестиційного співробітництва в рамках ШОС, забезпечує досить позитивні тенденції в нарощуванні економічної взаємодії (його регіональної складової), сприяючи оптимізації механізмів співпраці. Позитивний розвиток в рамках ШОС відповідає інтересам (збалансованого) економічного

зростання в регіоні, тому держави-члени планують здійснити цілий блок заходів, спрямованих на збільшення обсягів взаємодії в торгово-економічному аспекті, включаючи формування максимально сприятливих умов для торгівлі, взаємного інвестування та співробітництва між суб'єктами підприємницької діяльності.

Існує ще один сценарій, в якому Україна створює зону вільної торгівлі з Європейським союзом. У цьому випадку передбачається взаємне скасування митних зборів між Україною і країнами ЄС. У той же час країни ЄС встановлюють мита для України на рівні значень, що діють при торгівлі з європейськими країнами. Експорт України в країни ЄС зростає на 10%, імпорт з країн ЄС зростає на 15% [64, с.103].

Основні негативні ефекти для української економіки виникнуть за рахунок:

- зниження сумарного експорту продукції;
- неможливості, в силу обмежень за виробничими потужностями, прискорено нарощувати обсяги виробництва і експорту продукції металургії, хімічної промисловості та сільського господарства;
- збереження залежності від імпорту енергоносіїв з країн ЄС при низької еластичності обсягів споживання за рівнем цін (матиме місце значне зростання витрат української економіки на енергоресурси).

У структурі сумарного експорту України в ЄС частка авіаційної техніки може збільшитися до 2030 року до 7%. В умовах дефіциту виробничих потужностей в суднобудуванні, а також лідируючих позицій на пострадянському просторі в розробці і виготовленні газотурбінних двигунів для МВФ, торгових і пасажирських суден значні перспективи має кооперація в суднобудуванні. Частка продукції суднобудування в структурі експорту України до країн ЄС зростає до 2030 року до 1.2%. [64, с.111]

В області виробництва машин та устаткування основні можливості України пов'язані з використанням потенціалу розвитку енергетичного машинобудування, розробки і виробництва обладнання для видобутку та

транспортування природних ресурсів, основних видів озброєнь і військової техніки. Додаткові можливості розвитку машинобудівних видів діяльності можуть виникнути в результаті створення виробництв орієнтованих на внутрішній ринок країн ЄС, які передбачають використання принципів промислового складання з наступною локалізацією. Найбільш перспективними напрямками тут є виробництво інвестиційного обладнання, будівельних машин і устаткування, сільськогосподарської техніки, залізничного рухомого складу.

Використання наявного машинобудівного потенціалу та розгортання проектів в області промислового зберігання дозволить збільшити частку машин і устаткування в експорті України до країн ЄС до 20% до 2030 року. Найбільші значення приросту обсягів експорту і ВВП по відношенню до базового сценарію (в рамках якого Україна не вступає ні в зону вільної торгівлі з ЄС, ні в ЄС) спостерігаються у варіанті вступу України в ЄС з технологічним зближенням, але без формування єдиної валютної системи.

Значний приріст експорту також спостерігається в сценарії утворення зони вільної торгівлі України з ЄС, однак через істотне зростання імпорту і зниження експорту в країни ЄС в даному сценарії ВВП України злегка знижується.

Помітне збільшення обсягів ВВП характерне для сценаріїв, що включають в себе технологічне зближення. Зростання експорту спостерігається як при вступі України в ЄС, так і при входженні в зону вільної торгівлі з ЄС. Сценарій, який передбачає фіксацію курсу національної валюти, несе значні негативні ефекти для української економіки, пов'язані з погіршенням сальдо платіжного балансу [45, с.58].

Фактично це означає необхідність додаткових інвестицій в збільшення ефективності економіки, в першу чергу – в зниження енергоємності виробництва. В якості альтернативи може бути передбачений механізм трансфертного перетікання капіталу всередині країн ЄС для мінімізації диспропорцій у зовнішній торгівлі і платіжного балансу.

Основними критеріями для збільшення динаміки валового внутрішнього продукту при виборі митної політики є забезпечення розширення ринків для обробної промисловості і зменшення витрат на сировину і енергоносії як за рахунок впровадження нових технологій, так і за рахунок зниження частки митних платежів в їх вартості. У зв'язку з цим вступ України в ЄС є більш вигідним варіантом в порівнянні з утворенням зони вільної торгівлі з ЄС, оскільки надасть українській промисловості великі конкурентні переваги на створюваному єдиному ринку. Це дозволить забезпечити фінансові ресурси для здійснення необхідних капітальних вкладень і проведення модернізації, що дозволить в подальшому розширити обсяги торгівлі на світовому ринку в цілому.

3.2 Механізми підвищення ефективності системи державного управління економікою

Динамічний та ефективний розвиток інноваційної діяльності виступає необхідною умовою ефективного функціонування та стабільного розвитку економіки. Масштаби, структура і ефективність використання інновацій значно впливають на результати господарювання на різних рівнях економічної системи, стан, перспективи розвитку та конкурентоспроможність національного господарства.

Так, для інвестицій (в разі абстрагування від інноваційної складової економічної динаміки) характерні:

- отримання доходу від вкладень як основний мотив;
- спрямованість інвестицій на збільшення капіталу (в рамках традиційно розуміється виробничої функції), що відбивається в кількісних показниках економічної динаміки;
- підсумком збільшення інвестицій в умовах відсутності інновацій виступає екстенсивний капіталомісткий економічне зростання [1, с.154].

Сучасний етап євроінтеграційного процесу України характеризується переходом від формату «партнерства та співробітництва» до «політичної асоціації та економічної інтеграції». Після революційних подій в Україні в лютому 2014 р. було остаточно визначено геополітичні та зовнішньоекономічні орієнтири нашої держави. Згідно з Заявою Верховної Ради України «Про європейський вибір України» від 16.09.2014 р., «Вибір України європейського майбутнього є рішучим і остаточним, і ніхто не змусить нашу країну змінити вектор руху на цьому шляху» [64, с.119].

На сьогодні Угода ратифікована Україною та Європейським парламентом, а також 14-ма країнами-членами Євросоюзу (Румунія, Литва, Латвія, Болгарія, Мальта, Словаччина, Естонія, Угорщина, Швеція, Польща, Чехія, Хорватія, Данія, Ірландія). Окремі розділи Угоди («Загальні принципи», «Економічне та секторальне співробітництво», «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством» тощо) введені в дію з 1 листопада 2014 року до завершення процесу ратифікації самої Угоди всіма державами-членами Євросоюзу.

Друга Критська конференція з питань транспорту визначила дев'ять транспортних коридорів, чотири з яких проходять по території України. Сьогодні експерти все більше уваги приділяють вивченню можливостей Чорноморського регіону для транспортування енергоносіїв. Важливу роль в перспективі може зіграти нафтопровід Одеса – Броди і нафтотермінал біля порту Південний. Але присутність близькосхідних країн в економічних зв'язках на південному напрямку незначна з наступних причин:

- нова політична географія після розвалу СРСР кардинально змінила колишній механізм зовнішніх зв'язків;
- довготривалі економічні та політичні санкції проти Югославії призупинили потік вантажів по Дунаю з Європи на Близький Схід. Українсько-Дунайське пароплавство довгий час простоювало. Так, в 2001 р. воно перевезло всього 60% від загальних обсягів вантажів, перевезених в 1998 р. При цьому компанія володіє 25% тоннажу річкового флоту на Дунаї

[82, с.141]. У 1990-ті роки існував режим міжнародних санкцій проти колишніх торгових партнерів СРСР в арабському світі: Іраку та Лівії;

– різко знизилися доходи України від транзитних послуг після ліквідації однієї з найбільш великої судноплавних компаній світу – Чорноморського морського пароплавства;

– Україні не так просто зайняти своє місце на арабському ринку, враховуючи наявність серйозних конкурентів, які мають тривалі і міцні зв'язки з арабськими країнами. Це такі країни, як Великобританія, Франція, Італія, Іспанія, США, Росія, Німеччина і Китай. Арабські бізнесмени мають дуже неясно уявляють можливості України, не кажучи вже про її регіони;

Серед об'єктивних чинників, що позитивно впливають на розвиток економічних відносин з країнами Близького Сходу, необхідно відзначити наступні. В Україні сформувалася значна арабська діаспора, досить дієздатна і активний прошарок арабських бізнесменів, можливості яких в розширенні ділових контактів з Близьким Сходом можуть бути багаторазово збільшені, якщо близькосхідна політика прийме більш планомірний і акцентований вид. Цей фактор можна ефективно використати для забезпечення своїх інтересів в арабських країнах. Як відображення існуючих в суспільстві потреб, заявила про себе нова громадська організація «Асоціація економічних і культурних зв'язків України та арабських країн», створена арабськими громадянами, які проживають в Україні [10, с.108].

У ряді міст України діє Арабський культурний центр, Генеральне консульство Туреччини, Ізраїльський культурний центр та інші. Частина громадян України – мусульмани і українська держава всіляко сприяє розвитку їх повноцінного духовного життя, що є позитивним фактором формування збалансованих відносин з мусульманськими країнами. За різними оцінками, чисельність українського мусульманського населення становить від 1,2 млн. до 2 млн. осіб, які досягають 4% населення держави.

Представництво ісламського світу в Україні за роки незалежності збільшилася в окремих національностей від 40% до 340% [19, с.54]. Значний

інтерес з точки зору реалізації інвестиційної політики найбільшу активність проявляють шість з дванадцяти близькосхідних країн. Це: Ізраїль, Йорданія, Об'єднані Арабські Емірати, Ліван, Саудівська Аравія, Сирійська Арабська Республіка. Вони проявляють зацікавленість вкладати інвестиції в харчову, видобувну, обробну, хімічну і нафтохімічну промисловість, виробництво деревини, машинобудування, сільське господарство, будівництво, торгівлю.

Однак арабські держави, зацікавлені в диверсифікації джерел отримання сільськогосподарської продукції, відчуваючи хронічну нестачу її власного виробництва, тим не менш, не проявили зацікавленості в інвестуванні українського сільського господарства. Більш того, на початку 2000-х р. мало місце скорочення зарубіжного інвестування в цю сферу. Проте, існують перспективні проекти поживлення відносин [19, с.55].

І країнам Близького Сходу, і Україні потрібні безпека, нові можливості для розвитку, інвестиції і технології.

На початку XXI ст. Україна адаптує свою економіку до глобальних технологічних тенденцій і викликів, намагаючись перевести процес технологічної інтеграції з початкової стадії в стадію повноправного партнерства з метою реалізації всіх переваг виходу на світовий ринок для досягнення конкурентоспроможності національної економіки. Цей процес національних структурно-технологічних реформ збігся з низхідним етапом розвитку глобальної економіки, зростанням політизації економічних рішень, що відкриває нові можливості, одночасно посилюючи і непрогнозовані загрози.

У цих умовах розвиток інноваційно-технологічної співпраці України є «фактором-ресурсом», реальний потенціал якого підтверджено даними моніторингу. Цей потенціал може бути реалізований через ініціювання Україною нових міжнародних інноваційно-технологічних ланцюжків у власних інтересах, на відміну від поточного вбудовування економіки України великими компаніями США і ЄС у власні ланцюжки поділу праці, що

обмежують комплексні підходи до досягнення технологічної конкурентоспроможності [20, с.300].

В Україні дослідження здійснюються за окремими програмами Міністерства освіти і науки України в особі Департаменту інноваційної діяльності в частині розробки законодавства по трансферту технологій і розвитку інфраструктури українського ринку технологій. Використовуючи світовий методологічний досвід науково-технологічної співпраці між країнами ЄС по Рамковій програмі, створюється нова модель взаємовідносин України для стимулювання євроінтеграційних прагнень країн, в основі якої – розвиток взаємовигідного економічного співробітництва на паритетній ринковій основі.

Загальні критерії підвищення конкурентоспроможності національних економік можуть стати новою ідеологією реалізації міждержавних економічних відносин через вирівнювання внутрішнього середовища обох країн і наближення показників їх соціально-економічного розвитку з метою утворення конкурентного середовища. Стратегічне партнерство є важливим механізмом відстоювання спільних інтересів України в світі з трьома визначальними факторами:

- 1) динаміка двосторонньої торгівлі;
- 2) транзит енергоносіїв через Україну в ЄС;
- 3) інтеграційні процеси на пострадянському просторі.

Важливими завданнями є уніфікація нормативно-правової бази в сфері регулювання зовнішньоекономічних зв'язків (ЗЕЗ), податкової та кредитно-фінансової системи, взаємний захист національних товаровиробників та інтелектуальної власності (ІВ); розвиток прикордонного, інвестиційного та коопераційного співробітництва, а також взаємовигідне використання і розвиток транспортних комунікацій країн.

Найважливішим механізмом реалізації завдань є взаємодія державних органів України і виробничої кооперації [22, с.127]. Стан інноваційно-технологічного комплексу нерозривно пов'язаний з рівнем торговельно-

економічних відносин України, аналіз яких виявив складні, проблемні ситуації, що вимагають державних заходів з підвищення ефективності процесів, які забезпечують вільне переміщення товарів, послуг, капіталів і робочої сили через запровадження комплексного підходу до фінансової, інформаційно консультативної та маркетингової підтримки цих відносин.

В області інноваційно-технологічного співробітництва виявлено відставання України від провідних країн світу за рівнем інноваційної активності підприємств, технологічного рівня виробництва і технологічної сприйнятливості. Одна з причин такого стану – невикористаний організаційно-ресурсний потенціал науково-технологічної кооперації України, який раніше визначав промислову міць країни, але в силу об'єктивних і суб'єктивних причин частково втратив свою роль фактора, що забезпечує технологічний розвиток економіки. Питома вага традиційної продукції, поставленої України на експорт щороку суттєво зменшувалася, а питома вага модернізованої і модифікованої продукції збільшувалася, в три рази зросла питома вага експортованої нової продукції машинобудування з охоронними документами на ІС.

Частка середніх технологій високого рівня становить 18%, високих – близько 5%. Таким чином, виявлена тенденція переважання низькоукладності українського промислового виробництва, а також відсутність необхідних змін в структурній політиці України, що збільшує імпорт в Україну високотехнологічної продукції і свідчить про неефективність використання науково-технологічного потенціалу.

В імпорті України найбільшу питому вагу становлять енергоносії (газ – 15,1%, нафта – 13,1%). Значним є також імпорт механічного обладнання та механізмів – близько 16%. Одним з факторів, що впливають на структурні зрушення в промисловості, є трансферт технологій. Традиційно висока питома вага придбаних технологій за межами України [29, с.67]

Перспективи розвитку інноваційно-технологічної кооперації підприємств і організацій України нерозривно пов'язані з наступними можливостями і обмеженнями:

1. Тенденція концентрації капіталу як можливість технологічного ривка стала наслідком вузькості економічного поля в галузях національної економіки, що змушує підприємства об'єднуватися для розширення і диверсифікації сфери діяльності.

2. Мінливі умови зовнішнього середовища в бік ринку формують якісні зміни в системі управління підприємствами (необхідність адаптації, злиттів і поглинань).

3. Традиційність відносин України, спільність ринкових процесів в економіках інших країн, єдність спадщини народногосподарського комплексу СРСР, менталітет ведення бізнесу, поки що домінують над періодичними спадами і ускладненнями в політичних відносинах України, посилюючи / знижуючи переваги іноземних інвесторів.

4. Реалізація інтеграційних ініціатив України на міждержавному рівні вимагає гармонізації доступу суб'єктів різних країн до нових ринків збуту товарів і капіталу і нових ринків технологій і передового досвіду; наявність тарифних і нетарифних обмежень для торгівлі; існуюча вузькість асортименту виробництва, відсутність брендів транснаціонального статусу в Україні, експансія іноземних бізнес-груп в українську економіку в найприбутковіші галузі.

5. Використання інвесторами малопрозорих «сірих» схем для організації вкладень (наприклад, Кременчуцький НПЗ) через офшорні компанії знижує можливість підвищення ресурсозабезпечення інвестиційної сфери.

6. Домінування іноземних інвестицій в низько – і середньо-технологічному секторах промисловості України в порівнянні з високотехнологічним сектором призводить до актуалізації впливу на зміну кон'юнктури ринків, підвищення конкурентоспроможності

машинобудування, зниження енергоємності та підвищення продуктивності праці.

7. Зростання присутності іноземних ТНК в Україні («Газпром», «Лукойл», Група «Альянс», «Татнефть», «РусАл», «Северсталь», «МАІР», МТС, «Вимпелком», «ІНТЕКО», «Євроцемент», Ощадбанк, ВТБ, «Ингосстрах »,« РЕСО», ін.) відкриває можливість для реалізації феномена корпоративності через приватно-державне партнерство (ПДП), спільні диверсифіковані промислові та інфраструктурні проекти в РФ, Україні, країнах СНД і третіх країнах [29].

8. Створення на Україні великих корпорацій без налагодження зв'язків і взаємодії невиправдано виключає їх з кооперації у високотехнологічних сегментах і знижує інтеграційний потенціал українських компаній.

9. Стратифікаційний перехід України з групи регіонів технологічних послідовників (споживачів інновацій) в групу регіонів технологічних новаторів завдяки її геополітичному і ресурсному потенціалу визначає необхідність опору глобального характеру шляхом подолання розбіжностей в національній політиці, прискорення інтеграції шляхом реалізації принципово нових українських міжнаціональних моделей інноваційного розвитку.

10. Невідповідність законодавчої бази в області стимулів по створенню, охороні, комерціалізації інтелектуальної власності в Україні, нерозвиненість патентних відомств (потрібен новий закон по об'єднаному патентуванню), що всупереч викликам глобалізації обмежує реалізацію досягнення світового лідерства в області патентування.

11. В Україні неефективність інститутів влади, макроекономічна нестабільність, неефективність розвитку ринків товарів і послуг, нерозвиненість фінансового ринку, неефективність бізнес-середовища і низький рівень технологій – обмежують вступ разом з розвиненими країнами в 5-ю стадію розвитку економік – інформаційне суспільство, оскільки 4-я технологічна революція пройдена в Україні частково в окремих регіональних і галузевих форматах і країни-лідери можуть визначати швидкість

скорочення відриву України від темпів світового розвитку, обмежуючи доступ до технологій з високою доданою вартістю, проміжним інноваційним та інвестиційним ресурсам, штучно знижуючи ціни на енергоресурси, давальницька сировина і продукцію низької технологічності як джерело швидкості нарощування інвестиційних переваг України.

12. Європеїзація технологічної спрямованості вкрай скрутна для України (поточні європейські лідери наукоємності – Швеція (1-е місце), Фінляндія (2-е місце) і Данія (3-е місце). Витрати на корпоративні НДДКР в високотехнологічних областях підтримуються на рівні 61% загальних витрат промисловості в США і Великобританії, 53% – у Франції, 46% – в Японії і 33% – в Німеччині. Хоча за кількістю вчених Україна випереджає в 1,5 рази Італію та Іспанію, але витрачає на дослідження і розробки вдвічі менше Італії і на 10% менше Іспанії. Німеччина має дослідників в 2,5 рази більше, ніж Україна, а загальний обсяг фінансування сфери дослідження та розробок перевищує відповідний український в 70 разів. Проблема ефективності розподілу та використання інноваційних витрат, в тому числі для стимулювання великих корпоративних структур повинна вирішуватися стратегічно.

13. Наполеглива орієнтація України на вступ до Європейського Союзу, при якому враховується оцінка уваги держави до підтримки і розвитку науки, і НАТО [29].

Відзначимо, що наведений перелік факторів не претендує на повноту, схильний до змін і вимагає ефективного комплексного підходу державних органів України до вилучення переваг для вирішення завдань розвитку конкурентоспроможності національної економіки.

Накопичений досвід країн-лідерів показує, що технологічна конкурентоспроможність досягається завдяки ряду умов, серед яких:

- накопичений науково-технічний потенціал;
- інституційні стимули інноваційних процесів;
- наявність великих наукомістких компаній.

Так, головна особливість науково-технологічного потенціалу як фактора довгострокової конкурентоспроможності полягає в тому, що його створення і накопичення вимагає багатьох років праці та інвестицій, що сприяє створенню проривних технологій і галузей, особливо в періоди кризи.

Глобальна криза, що почалася в 2008 р., відкриває нові можливості для революційних змін технологічних платформ України через реформування системи відтворення технологій, доступу до світових ресурсів, до використання переваг міжнародного поділу праці і місця країн в світовій ієрархії. Саме в період кризи можна оживити інвестиційну сферу, оновити основні фонди (ОФ), рівень зносу яких в середньому вище критичної межі – 50% (обробна промисловість, освіта, транспорт і зв'язок).

Дослідження виявило низький рівень регулюючої, стимулюючої та контролюючої ролі органів державного управління в Україні. Невирішені проблеми та низький відсоток реалізації проектів по трансферту технологій пов'язані головним чином з наступними причинами:

- 1) відсутність сучасних чітких організаційно-правової та організаційно-економічних механізмів інноваційного розвитку підприємств;
- 2) відсутність централізованих державних рішень за основними питаннями трансферту технологій та інноваційного розвитку підприємств, включаючи юридичні, фінансові та політичні;
- 3) слабкість венчурного капіталу і недостатньо активною державною політикою, яка не стимулює утворення венчурного капіталу, поліпшення інвестиційного клімату, створення чітких державних гарантій для внутрішніх і зовнішніх інвесторів;
- 4) відсутність координації справ в цій сфері між міністерствами і відомствами України. Системні дослідження з питань розробки організаційно-економічного механізму розвитку інноваційно-технологічної співпраці України в рамках здійснення проектів партнерства між наукою, промисловістю (бізнесом) і державою нечисленні [33, с.36].

Розробка такого механізму повинна ґрунтуватися на методологічних підходах, які визнаються в наукових колах і перевірені практикою. Одна з таких моделей – модель оператора управління, по суті, державне замовлення приватному підприємству, за яким закріплюються функції управління і фінансування при використанні державної і приватної власності. Модель характеризується чітким розподілом відповідальності між партнерами і контролем з боку замовника – держави. Така модель керуючої компанії – різновид контрактної системи, яка широко використовується за кордоном, наприклад, в переробці відходів (в особливості в Великобританії).

У сфері інноваційної діяльності найбільш результативно вбачається модель кооперації – як модель загальної проектної компанії, у власності, фінансування і управління якої одночасно беруть участь держава і приватні інвестори. Державна участь в реалізації взаємних інтересів України та інших країн має консолідувати зусилля на реалізації досягнутих домовленостей, що дасть можливість перейти від декларацій до практичних і прагматичних форм співробітництва з взаємним урахуванням своїх життєво важливих інтересів, включаючи розвиток наступних елементів:

- ринків збуту;
- співробітництва в енергетичній сфері (формування єдиної енергетичної системи; забезпечення енергоносіями, загальне використання нафтопереробних та інших виробництв паливно-енергетичних комплексів);
- транспортної мережі;
- загальних виробничих структур, коопераційних та технологічних зв'язків;
- фондових ринків і процесів взаємоінвестування;
- спільного ринку трудових ресурсів;
- регіонів, спільних зон господарської діяльності, контактних територій зі створенням зовнішньої економічної підтримки національних інтересів [33, с.39].

Для ефективної інтеграції та технологічної кооперації важливо вирішити такі завдання:

- проведення додаткової інвентаризації всіх обмежень і перешкод, які стримують розвиток політичних і торговельно-економічних зв'язків між країнами;

- об'єднання зусиль для:

- а) гармонізації законодавчих актів і всіх інструментів регулювання зовнішньоекономічної діяльності: процентних ставок, валютних курсів, податків, митного та інших зборів і відрахувань;

- б) створення та впровадження загального банку даних щодо експортного потенціалу країн, забезпечення широкого інтерактивного допуску до цієї інформації всіх зацікавлених міністерств, відомств і організацій [47, с.4].

Дослідження виявило необхідність пошуку «перехідних шляхів» від технологічної кооперації (а в ідеалі і від чисто виробничої) до науково-технологічної кооперації. Це пояснюється тим, що 20% підприємств мають реальний потенціал, принаймні, для подвоєння обсягів і проектів української кооперації. Здебільшого ці підприємства мають значний за тривалістю і інтенсивності відносин досвід (іноді більше 20 років, вказують навіть більш 50 років) і сформовані довірчі персональні стосунки.

Серед причин, що гальмують або обмежують розширення українського співробітництва в сфері технологій, виділяють комплексний характер причин, одночасно виділяючи дві або три групи факторів:

- 1) політичні (нестабільність);

- 2) економічні (інфляція, високі ставки банківського відсотка, митні збори, монопольні ціни, низька завантаження підприємств, ін.);

- 3) правові (неузгодженість законодавства, що регулює міждержавну кооперацію; невідповідність законодавчих норм в аналогічних сферах іншого боку, відсутність правової бази для науково-технологічній співпраці підприємств і організацій України);

4) організаційні причини: відсутність досвіду, ін. – 7,7%. [53, с.144]

Дослідження виявило, що економічні причини, у супереч з поширеним міфам про домінування політичних чинників, визначені як головні перешкоди для іноземних підприємств. В умовах глобальної економічної кризи можливе подальше підвищення впливу даного фактора на коопераційні зв'язки підприємств країн.

Аналіз існуючої нормативної бази України з міжнародної кооперації, виявив близько 100 законодавчих та підзаконних нормативних актів, 80 міжнародних договорів (угод) які регулюють особливості залучення та реалізації іноземних інвестицій з урахуванням податкових стимулів. З певною часткою впевненості можна відзначити, що законодавче регулювання України щодо іноземного інвестування та технологічної кооперації має нестабільний характер.

Брак досвіду співпраці пояснюється відсутністю необхідної, надійної та об'єктивної інформації, достатньої для прийняття рішення про початок співпраці. Правові чинники продовжують робити істотний вплив, тим більше що законодавство України викладено українською мовою, його прагнуть інтегрувати до законодавства країн ЄС і НАТО.

Проведений моніторинг стану науково-технологічної взаємодії України з іншими державами підтвердив наявність в країнах ряду об'єктивних причин для такого співробітництва, до числа яких належить:

- загальна багаторічна історична ретроспектива науково-технологічної співпраці, знайшла свій відбиток в спільному вирішенні складних науково-технічних проблем в різних областях науки і техніки;
- загальна технологічна база економік обох країн, порівняно близький рівень технічного розвитку;
- наявність сформованих коопераційних зв'язків;
- близьке розуміння перспектив розвитку країн, засноване на інноваційних рішеннях і нових технологій;

– можливість інноваційно-технологічної інтеграції країн у багатьох напрямках розвитку.

Наявність об'єктивних передумов для науково-технологічної інтеграції України, перешкоджають інтереси окремих політичних сил, зацікавлених в дестабілізації інтеграції країн. В Україні періодично виникає нестабільність, обумовлена протидією великих політичних партій. З урахуванням можливості і бажання сторін щодо розширення позитивних і мінімізації негативних факторів для інтеграції, виявлена готовність підприємств України до розвитку інноваційно-технологічної інтеграції і взаємовигідної співпраці на основі рівноправності і взаєморозуміння.

Аналіз стану інноваційно-технологічного та промислового потенціалу країн Східної Європи після їх вступу в ЄС показав, що потенціал цих країн зазнав значні зміни:

- 1) невелика частина цього потенціалу була інтегрована в науково-технічні структури ЄС;
- 2) інша частина (близько 30%) наявного потенціалу підтримується урядами і бізнесом цих країн;
- 3) основна частка науково-технічного потенціалу цих країн була визнана надлишковою, а його кадри – переміщені в інші сфери [60, с.27].

Останнім часом все більше уваги приділяється питанням формування в Україні інноваційної економіки, що абсолютно справедливо, оскільки дозволить знизити залежність рівня і темпів соціально-економічного розвитку країни від доходів, одержуваних внаслідок сировинного експорту. Сформовані геоекономічні умови вимагають від України формування обґрунтованої зовнішньоекономічної та внутрішньої політики, націленої на захист їхніх економічних інтересів. Участь в світових глобальних процесах надає Україні значні вигоди, пов'язані з доступом на світові ринки товарів, послуг, технологій і факторів виробництва.

Світова фінансово-економічна криза показала, що слід по-новому оцінювати інвестиційну діяльність держави і бізнесу, спрямовану на

підвищення інноваційної конкурентоспроможності економіки. В умовах відкритої економіки, що підкоряється нормам ліберальної глобалізації, розвиток будь-якої країни визначається поєднанням внутрішніх і зовнішніх факторів. Слабка увага до ступеня впливу цих факторів може поставити країну в залежне становище, коли в розвитку національної економіки ключову роль відіграють зовнішні джерела.

Внаслідок такої зовнішньої залежності стали очевидними проблеми економічного розвитку України, що стосується в першу чергу сировинної спеціалізації. Економіка розвивається в тих напрямках, звідки приходить попит. Якщо попит йде з боку тих, хто зацікавлений в купівлі сировини, при обмеженій кількості іншої конкурентної на світових ринках продукції, це неминуче веде до гіпертрофії сировинного комплексу, початківця домінувати в економіці. Відбувається також трансформація і в інших галузях економіки, які працюють на сировинний сектор.

Таким чином, прогнозуючи темпи зростання національної економіки, неможливо не враховувати той факт, що багато в чому зростання ВВП залежить від загальносвітової економічної кон'юнктури і попиту на сировину – нафту, газ і метали. Світові ринки даних сировинних товарів схильні до значних кон'юнктурних цінових коливань, що несе підвищені ризики. При цьому ситуацію можливо поліпшити, якщо поряд з ростом видобутку і експорту сировини будуть збільшені обсяги його переробки, що призведе до зростання економічної активності країн і дозволить виробляти продукцію з більшою доданою вартістю. Крім того, українська економіка потребує суттєвих інвестицій, так як виробнича інфраструктура в цілому ряді секторів країни зношеність.

Примітно, що в фазі фінансової кризи всі слабкі місця української економіки загострилися. Україна мала рекордне падіння ВВП, фондового ринку, обсягів промислового виробництва. Як було відзначено на січевому (2013) форумі в Давосі потенціал сировинного розвитку країни вичерпаний. Практика показує, що Україна не змогла створити конкурентної економіки.

Про це свідчать низькі рейтинги конкурентоспроможності у світовому обсязі. Має місце досить синхронний розвиток економічних процесів.

Необхідно відзначити, що в останні роки ситуація, що склалася на світових ринках, пов'язана з підвищенням світових цін на енергоносії і метали, не була використана Україною для виведення країн на траєкторію сталого соціально-економічного розвитку. Кошти від продажу сировини на світових ринках не були націлені на структурну перебудову економіки на новій технологічній основі, а були спрямовані на погашення зовнішнього боргу, накопичення і вивезення за кордон. При цьому обсяг інвестицій не перевищував 1/3 об'єму, мінімально необхідного для забезпечення простого відтворення матеріально-технічної бази [82, с.144].

В Україні, за різними оцінками, в даний час в оновлення потребує від 60 до 80% (з різних галузей) основного капіталу. У національній економіці України складається така ситуація, при якій найбільший рівень рентабельності мають видобувна промисловість і фінансовий сектор. А підприємства машинобудування та інших високотехнологічних галузей промисловості практично позбавлені доступу до кредитів. При середній рентабельності продукції машинобудівних підприємств 8-10% вони не можуть дозволити собі позики під 15-35%, пропоновані комерційними банками. Це практично виключає можливість модернізацію національної економіки. Більш того, створюється ситуація інвестиційної пастки, коли підприємці вважають за краще виводити необхідні для інвестування кошти за кордон в пошуках більш цікавих сфер застосування капіталу [82, с.146].

Істотна небезпека виникає в зв'язку зі зміною в найбільш розвинених країнах світу домінуючих технологічних укладів (ТУ), що безпосередньо зачіпає основні галузі національних економік в зв'язку з радикальним оновленням в світовому господарстві добувної, енергетичної, металургійної та хімічної промисловості. У цих умовах, при слабкій інноваційної активності в Україні неконкурентними можуть стати не тільки вищезазнані галузі, а й ті, які є в даний час предметом національної гордості: ракетно-

космічна, атомна, авіаційна, електротехнічна, верстатостроительна та приладобудівна. В умовах відсутності технологій шостого ТУ українська продукція цих галузей може виявитися непотрібною або неконкурентною на тлі принципово нових технологічних новацій розвинених країн світу.

Найбільш розвинені країни світу вже тривалий час ведуть пошук основних технологій для переходу в нову технологічну еру. Фахівці з прогнозами вважають, що при збереженні нинішніх темпів розвитку шостий ТУ почне оформлятися в 2010-2020 рр., а в фазу зрілості вступить в 2040-і роки. При цьому в 2020-2025 рр. відбудеться нова науково-технічна революція, основу якої складуть розробки, які синтезують досягнення передових високотехнологічних напрямків [75, с.48].

Розвиток високотехнологічних виробництв відкриває можливість створювати вироби, які кратно перевищують за своєю вартістю сировинні продукти, забезпечувати за рахунок мультиплікативного ефекту різке зростання продуктивності праці в масштабах всього народного господарства. Підраховано, що на долар прибутку, отриманого від видобутку сировини, при його переробці забезпечується 10 доларів доходу, а від продажу ноу-хау прибуток може досягати тисячі доларів. Рентабельність виробництва мікроелектронних компонентів, за підрахунками фахівців, сягає 40%, а створення одного робочого місця в сфері мікроелектронних технологій тягне за собою появу до 20 робочих місць в області створення електронних приладів і комп'ютерного програмування [75, с.50].

Звичайно, Україна в значній мірі зацікавлена в інвестиціях з високорозвинених країн, які могли б сприяти істотному технологічному оновленню, оскільки вважається, що разом з прямими інвестиціями країна-реципієнт отримує і нові технології. Практика показує, що це не так, оскільки знову відкриті зарубіжні підприємства часто стають замкнутими відокремленими анклавом, доступ до технологій яких залишається закритим [35, с.146].

Крім того, є дуже суттєвий момент: український промисловий комплекс виступає в якості доповнення саме до російського комплексу, а не до європейського. Показники динаміки ВВП за останні 20 років мають найбільшу кореляцію саме між Росією і Україною (коефіцієнт кореляції – 0,97), в той час як між Росією і ЄС і Україною – ЄС цей показник становить лише 0,06 і 0,08 відповідно. Можна відзначити і той факт, що перехід до інноваційної моделі розвитку в Україні відбувається в умовах, які принципово відрізняються від світової практики. У країнах ще не закінчені процеси формування інституційної системи, що забезпечує ринковий розвиток економіки. Багато інститутів відсутні або розвинені слабо [48, с.144].

Процес формування великих наукомістких компаній і малого інноваційного бізнесу йде занадто повільно. Слабо розвинений фондовий ринок та венчурний бізнес, що створює серйозні обмеження на шляху фінансування інноваційних проєктів. Чи не сформовані загальні макроекономічні умови, що сприяють інноваціям. Всі ці проблеми накладають певні обмеження на можливості застосування західного досвіду і, безсумнівно, позначаються на особливостях і темпах побудови національної інноваційної системи України.

Успішна виробничо-комерційна діяльність підприємств, забезпечення високих темпів розвитку високотехнологічних, наукомістких сфер національної економіки та підвищення рівня конкурентоспроможності продукції (послуг) в значній мірі визначається рівнем інноваційної активності підприємств та можливостями використання інвестиційних ресурсів цими підприємствами.

Ідеологія, розробка, впровадження та реалізації в Україні інноваційно-інвестиційної моделі економічного зростання є об'єктивною необхідністю в зв'язку з тим, що чинники екстенсивного розвитку певною мірою вичерпані. Зазначене обумовлює пошук нових, перш за все, інноваційно спрямованих

шляхів розвитку економіки. Надання економічному розвитку інноваційного характеру обумовлено наступними складовими:

- об'єктивною необхідністю активізації інноваційної діяльності;
- відновлення, створення і реалізація інтелектуального потенціалу;
- освоєння і комерціалізація новітніх високих технологій;
- подолання структурних деформацій в Україні [73, с.72].

Інноваційна активність суб'єктів підприємництва в окремій країні або регіоні визначається за підсумками роботи (показниками / абсолютними і відносними/критеріями) інноваційно активних підприємств в цілому. Відзначимо, що інноваційна діяльність, як одна зі складних видів діяльності підприємства, вимагає значних фінансових ресурсів. Здатність суб'єкта господарювання акумулювати достатній обсяг засобів для реалізації власних інноваційних проектів певним чином визначає термін часу комерціалізації інновації.

Як наслідок, стрімке виведення на ринок нової продукції може сприяти зростанню ринкової вартості підприємства. Певним чином це впливає на рівень конкурентоспроможності як підприємства, так і його товарів. Зазначене є передумовою в забезпеченні належного рівня інноваційної діяльності держави в цілому. Вплив цих двох процесів (реалізація інновації на ринку і надходження завдяки комерціалізації цього нововведення) є таким, що викликає синергетичний ефект, оскільки фінансові результати, отримані від комерціалізації інновацій, впливають на рівень капіталізації підприємства.

Інноваційна діяльність спрямована на наступне:

- Удосконалення технології виготовлення продукції;
- Розширення і оновлення номенклатури і поліпшення рівня якості продукції (товарів, послуг), що випускається;
- Використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок;

– Можливість впровадження та реалізації продукції на внутрішньому і зарубіжному ринках.

На інноваційну діяльність впливає ряд складових, до яких відносяться державна підтримка, швидкість реакції виробників на світові тенденції науково-технічного прогресу, гнучкість технологічного процесу, кадрове забезпечення, конкурентоспроможність новинок як на вітчизняному, так і на міжнародних ринках, можливість спеціалізації, кооперації з іншими країнами міжнародне науково-технічне співробітництво.

Міжнародне науково-технічне співробітництво є взаємодією суб'єктів підприємництва країн в процесі міжнародної торгівлі та передачі технологій. Розглядається міжнародне науково-технічне співробітництво в таких зрізах:

- Міжнародна технічна допомога;
- Інформаційно-комунікаційні технології у співпраці;
- Кадрове забезпечення науково-технічного співробітництва;
- Міждержавні угоди в науково-технічній сфері;
- Міжнародний трансфер технологій;
- Захист прав на об'єкти інтелектуальної власності;
- Механізм реалізації стратегій науково-технічного розвитку [44, с.633].

До основних складових успішної реалізації проектів з міжнародного науково-технічного співробітництва в довгостроковій перспективі відносяться:

- Система генерації і поширення знань;
- Освіта, професійна підготовка, реалізація потенціалу співробітників;
- Інноваційна інфраструктура (наукові парки, технопарки, технополіси і т.д.);
- Стимулювання інноваційної активності суб'єктів підприємництва на законодавчому рівні;

- Фінансова підтримка високотехнологічних і наукомістких проектів;
- Ринок (ринки, в тому числі і міжнародні) наукомісткої продукції і послуг;
- Система правової охорони інтелектуальної власності (реалізація положень законодавчих актів).

Фактори впливу на міжнародне науково-технічне співробітництво діляться на наступні групи:

- Напрямок впливу (зовнішній, внутрішній);
- Форма регулювання відносин (державне, ринкове, змішане);
- Територіальна ознака (глобальні, регіональні, місцеві);
- Фінансова підтримка (міжнародні організації, державне фінансування, транснаціональна, власні кошти).

Міжнародне співробітництво безпосередньо пов'язане з процесами здійснення інноваційної, інвестиційної та виробничо-комерційної діяльності суб'єктів господарювання в міжнародній сфері. У свою чергу, науково-технічному співробітництві містить такі основні складові:

- Міжнародна торгівля наукоємною, високотехнологічною продукцією;

- Трансфер технологій (реалізація досягнень техніки і технології).

Виділяються рівні міжнародного науково-технічного співробітництва:

- Високий рівень співпраці характеризується тим, що процес співпраці здійснюється на паритетних засадах, в цьому випадку науковий і технічний потенціали країн досить близькі;

- Низький рівень стосується технічного сприяння, тобто країна з набагато більш високим науково-технічним потенціалом реалізує свої досягнення в сфері інтелектуальної власності з метою поширення певної технології в інших країнах. Оцінку економічної ефективності міжнародного науково-технічного співробітництва проводять на мікро- і макрорівні. На

мікрорівні визначається підвищення рівня корисного ефекту від процесу співпраці. Макрорівень, в свою чергу, передбачає задоволення потреб суспільства в товарах і послугах, рішення окремих соціально-економічних проблем [69, с.36].

Одним з механізмів реалізації стратегій інноваційного розвитку є розробка і реалізація заходів з міжнародного співробітництва. Ці заходи дають можливість залучити необхідне ресурсне забезпечення (інтелектуальні, сировинні, фінансові ресурси), які можуть бути відсутніми взагалі на підприємстві є чи в недостатньому обсязі. Міжнародне співробітництво може реалізовуватися на міждержавному, міжгалузевому, галузевому, міжрегіональному і регіональному рівнях, а також на рівні підприємства. Для міжнародного науково-технічного співробітництва розглядаються дві складові:

- Виробнича (орієнтація на зростання обсягів виробництва певних видів продукції (робіт, послуг), або розвиток прогресивних виробництв, підвищення рівня кількісних і якісних характеристик продукції, або зростання рівня ефективності використання наявного ресурсного забезпечення);

- Науково-технічна (спрямування на розвиток перспективних напрямків наукових досліджень, впровадження у виробництво нової техніки і технології і її комерціалізації).

Зазначене характеризується використанням інтелектуальних ресурсів, впровадження наукових розробок у виробництво, комерціалізацією результатів творчої діяльності. У промислово розвинених країнах частка секторів економіки з інтенсивним використанням інтелектуального капіталу становило понад 50 % і цей показник постійно зростає. Розвиток економік цих країн значно прискорився на основі інноваційних продуктів, що експортуються [11, с.189].

Щодо інтелектуального потенціалу, інтелектуальних ресурсів, то інноваційну діяльність саме працівників більшість вчених розглядають в

прив'язці до мікрорівня, до управління на рівні підприємства, однак доцільно розглядати цю діяльність ширше, з урахуванням економіки знань і впливу мотиваційного механізму на інноваційну діяльність.

Для ефективного використання інноваційного потенціалу підприємств України необхідно:

- Удосконалити методологію управління інноваційними проектами;
- Забезпечити привабливість інноваційних проектів на регіональному, державному та світовому рівнях;
- Збільшити обсяги інвестування в інноваційні проекти з внутрішніх джерел;
- Застосовувати механізми лізингу при реалізації окремих проектів.

На практиці доцільно розглянути характеристики Програми економічного і соціального розвитку Донецької області на 2019 рік та основні напрями її розвитку на 2020 і 2021 роки. Першочергово, варто звернути увагу на показники соціально-економічного становища Донецької області. За оперативними даними на території, підконтрольній українській владі, зруйнованими та пошкодженими залишаються 6,1 тис. об'єктів на суму 3,6 млрд. грн. За 2018 рік загальний обсяг промислового виробництва у порівнянних цінах збільшився на 2,2% [65].

В галузевому розрізі збільшення виробництва відбудеться у виробництві коксу, продуктів нафтоперероблення на 9,3%, у добувній промисловості та розробленні кар'єрів – на 9,5%, у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції – на 12,4%, машинобудуванні – на 7,6%. При цьому, обсяг виробництва зменшиться у металургії – на 3,5% [65].

Спостерігається зменшення виробництва основних товарних груп промислової спеціалізації регіону. Так, середньодобове виробництво чавуну до 2017 року зменшиться на 14,9% і складе 22,2 тис. т.

Станом на 01.01.2018 в області налічувалось 10450 підприємств, з яких 9909 (або 94,8%) – малі підприємства. Чисельність малих підприємств у

розрахунку на 10 тис. осіб населення збільшилась у порівнянні з попереднім роком на 4,3% і склала 24 одиниці. Кількість осіб зайнятих у сфері малого бізнесу, включаючи найманих у фізичних осіб – підприємців, збільшилась на 5,3 % і склала майже 114,0 тис. осіб. Витрати на оплату праці на малих підприємствах збільшились у порівнянні з попереднім роком на 31,5% і склали 2,1 млрд. грн. [65].

Перелік технічних завдань на проекти регіонального розвитку Донецької області наведені у додатку 1.

3.3 Методологія оцінки ефективності системи державного управління

Аналітичні відомості щодо реалізації партнерства бізнесу і влади в економіці України показують наявність ряду перешкод і ризиків:

1. Відсутність досвіду в здійсненні ефективної взаємодії між державним і приватним бізнесом в інноваційній сфері.

2. Недосконалість українського законодавства. Так чинний Податковий кодекс України є показовим прикладом фрагментарного і несистемний вирішення питань, пов'язаних з наданням відповідних пільг науково-виробничим та інноваційним організаціям і стимулюванням споживачів наукомісткої продукції.

3. Відсутність Концепції поетапного введення і використання моделей взаємодії бізнесу і влади в інноваційній сфері.

4. Обмеження, що накладаються міжнародними зобов'язаннями на Україну при вступі до Світової організації торгівлі, в частині дозволених розмірів субсидій і субвенцій на науково-дослідні роботи, що виконуються на конкурентній стадії [18, с.44].

У процесі дослідження нами було встановлено ряд принципових умов розвитку більшості форм приватно-державного партнерства в Україні:

- слід уникати розуміння партнерства держави і бізнесу лише як залучення додаткових ресурсів в капіталомісткі і ризикові проекти влади всіх рівнів;
- необхідна конкретизація публічно-правових функцій держави;
- потрібне формування єдиного методологічно обґрунтованого механізму розгляду і відбору інноваційних проектів з урахуванням їх відповідності державним пріоритетам і затвердженим графіком фінансування;
- при реалізації державної підтримки приватного сектора в умовах партнерства держави і бізнесу слід враховувати проблему визначення оптимальної частки участі інвестора в прибутку і в загальному обсязі інвестицій, незалежно від галузі реалізації проекту.
- потрібна реалізація широкого спектра заходів демонополізації російської економіки, що сприяють підвищенню мотивації конкуруючих підприємств до інноваційного виробництва.

Соціально орієнтована економічна модель інноваційно-інвестиційного механізму заснована на властивості інноваційності економічної системи. Вивчення в роботі наслідків реформ в процесі економічної модернізації свідчить, що одностороння лібералізація без сильної соціальної політики держави, без підтримки малозабезпечених верств може призвести до поляризації і розколу суспільства, наслідком яких можуть стати важкі і не достатньо продуктивні реформи.

Пропонується застосування наступної моделі соціально орієнтованого інноваційно-інвестиційного механізму, який формується під впливом потреб ринку і соціальних верств населення. Основою такого механізму є інноваційне співтовариство, діяльність якого спрямована на зародження ідей, їх просування в економічному і соціальному просторі і практичне втілення в життя. В цілому, соціально орієнтований інноваційно-інвестиційний механізм представляє собою систему з позитивним зворотним зв'язком «соціум-економіка».

Виходячи з цього, в такому механізмі існує великий вплив соціального ефекту при реалізації інновацій, а також думки громадськості при відборі та запровадженні інновацій. У результаті, зміщується характер потреб, що задовольняються на користь соціальних гарантій та покращення умов життєдіяльності.

Слід відзначити принципи реалізації соціально-орієнтованої моделі інноваційно-інвестиційного механізму:

- визнання товарів на світовому ринку у якості інноваційних, якісних і високотехнологічних;
- інноваційна вмотивованість суспільства в соціально орієнтований механізм, який представляє собою процес формування і становлення інноваційної економіки в якості основної національної ідеї [29].

Перевагою непрямих методів впливу є те, що вони не порушують ринкової ситуації, а недоліком – певний часовий лаг, який виникає між моментами прийняття державою заходів, реакцією на них економіки і реальними змінами в господарських результатах. Непрямі методи можуть мати різний ступінь впливу на прийняття суб'єктами самостійних рішень: податки і мита, наприклад, впливають досить активно, надання ж економічної інформації ринковому сектору хоча і економічно реалізується в інтересах державної політики, але не викликає настільки серйозної реакції ринкових агентів.

За організаційно-інституційним критерієм непрямі методи прийнято відносити до економічних заходів державного регулювання. Ці заходи регулювання забезпечують створення додаткового матеріального стимулу, зменшують небезпеку фінансового збитку. З економічних заходів найбільш часто використовуються:

- кошти фінансової (бюджетної, фіскальної) політики;
- засоби грошово-кредитної політики;
- прогнозування, планування і програмування економіки;

– вплив державного сектора економіки, що є самостійним комплексним інструментом.

Розвинута ринкова економіка в основному застосовує непрямий вплив держави на господарюючий суб'єкт, що забезпечує йому свободу в прийнятті приватних економічних рішень. В умовах трансформованої економіки (або в разі кризи) співвідношення методів має стати іншим: бюджетне (тобто пряме) регулювання висувається на перший план.

Складання прогнозів, індикативних планів і програм – варіант непрямого державного впливу – має рекомендаційний характер для приватного сектора і орієнтоване на забезпечення ділових кіл інформацією, що дозволяє вибрати найкращий шлях реалізації поточних і перспективних завдань. У дії механізму державного регулювання економіки розрізняють такі форми регулювання:

– перспективне (апріорне) регулювання, що відбувається за рахунок програмування і спрямоване на вирішення переважно завдань розвитку і зростання виробництва, вдосконалення продуктивних сил, соціального розвитку;

– поточне (апостеріорне) регулювання, що здійснюється за допомогою різних заходів кон'юнктурного характеру і призначене, насамперед, для підтримки збалансованості виробництва;

– перспективно-поточне регулювання, здійснюване головним чином за допомогою спеціальних програм з підтримки збалансованості економіки [49].

Схема регулювання повинна включити об'єкти, на які конкретно здійснюється вплив держави:

- попит, пропозиція, ціни, доходи;
- різні системи, структури і співвідношення;
- окремі елементи.

Впливаючи на будь-який з об'єктів, держава змінює його величину, поведінку, тим самим здійснюється вплив і на інші підсистеми і елементи. Економічне програмування є вищою формою державного втручання в процес відтворення, воно здійснюється на основі договорів між державою і монополіями.

Економічне програмування включає:

- складання прогнозів розвитку економіки на майбутнє;
- визначення загальних цілей економічної політики для економіки в цілому;
- координування дій всього державного апарату при здійсненні визначеної програми.

У систему програмування входять не тільки загальногосподарські плани, але і програми обмеженого характеру: розвиток окремих галузей і регіонів. Середньострокові плани можуть доповнюватися і уточнюватися короткостроковими. Вони отримали назву економічних бюджетів. У прямому сенсі економічні бюджети не є деталізація середньострокових програм по роках – вони розробляються незалежно від них, але в своїй конструктивній частині бюджети не можуть не враховувати середньострокових позначок.

Обидві форми програмування взаємопов'язані, але скоріше як співіснують або взаємодоповнюючі, ніж субординовані. З програмуванням пов'язана й змішана форма регулювання, яку називають планом стабілізації, за допомогою цієї форми вирішуються перспективні і поточні завдання щодо підтримки збалансованості виробництва, його більш рівномірної динаміки.

У своїй основі плани стабілізації належать до кон'юнктурного регулювання. Але в міру того, як вони слугують боротьбі зі структурною незбалансованістю, їх можна вважати і формою структурного регулювання, і елементом системи програмування. Треба відзначити, що лише деякі приватні програми і плани стабілізації підлягають обов'язковому виконанню, їх реалізація може бути зупинена в будь-який час. Стосовно

середньострокових планів та економічних бюджетів, то вони мають рекомендаційний характер і їх виконання не виступає у якості обов'язкового.

Рекомендаційні плани не означають, що вони не виконуються: плани можуть виконуватися, якщо з'являється необхідність їх виконувати. Плани являють собою керівництво до дії, але не догму. Чернетки планів – орієнтири, а не жорсткі обмеження. Середньострокові програми підлягають коригуванню, а іноді часткової або повної відміни їх дії [49].

На сучасному етапі розвитку економіки широко застосовуються математичні методи економічного планування. Останні являють собою використання математичних прийомів для здійснення планових розрахунків, в тому числі і в складанні різного роду економічних моделей. В основі математичних методів планування лежить математичне моделювання економічних процесів. Математичні моделі дозволяють встановлювати вплив комплексу різних факторів розвитку економіки, перевіряти висунуті наукові гіпотези, створювати різного роду плани і програми, а потім вибирати оптимальний варіант дії.

Математичні моделі економічних процесів є формалізацію знань і певне спрощення економічних процесів. Тому вони завжди вимагають глибокого теоретичного обґрунтування, практичної перевірки. Використання математичного моделювання в регулюванні економіки передбачає широке застосування комп'ютерної техніки, формування спеціальної системи відбору, обліку та обробки інформації. Розглядаючи сутність державного регулювання економіки, необхідно торкнутися проблеми плановірності.

Свідомий характер державного регулювання економічної системи, наявність різного роду програм і планів говорять про те, що регулювання має відношення до господарської організації, яку зазвичай кваліфікують як плановіру. Якщо залишатися в рамках самої регулюючої діяльності держави, то можна прийти до висновку про плановіру характер регулювання. Однак такий висновок втрачає визначеність, як тільки

приймається до уваги взаємодію держави з економікою, монополізованим конкурентно-ринковим механізмом.

Регулювання не може замінити собою конкурентно-ринкову організацію, змушене до неї пристосуватися, реалізуватися як підсистема цієї організації. Яким би не виглядало регулювання, воно, в кінцевому підсумку, завжди здійснюється як конкурентно-ринкова організація. Природа і сутність регулювання подвійності: це одночасно і планомірна, і непланомірна форми, але «присутність» планомірності тут таке, що власне планомірна організація суспільного виробництва не досягається. Подвійна природа регулювання обумовлює внутрішню суперечливість між тенденцією до планомірної організації та її фактичної конкурентно-ринкової реалізацією.

Найбільше, про що можна говорити, це про елементи планомірності в рамках державного регулювання, і то з великою часткою умовності. Відмінною рисою планомірності є її націленість на національні інтереси, на забезпечення мети процесу виробництва. Необхідність планомірності стосовно всієї економічної системи виникає у зв'язку з підвищенням рівня усупільнення виробництва, з формуванням єдиного національно-господарського комплексу, в якому органічно пов'язані: виробництво, розподіл, обмін і споживання в масштабах держави [62, с.59]. Планомірність як форма руху, розвитку економічної системи обумовлює безпосередньо-суспільні економічні зв'язки, відносини всіх членів суспільства.

Вона висловлює необхідність координації з єдиного центру практичної діяльності людей у всіх сферах життя за допомогою цілеспрямованого наукового передбачення і управління соціально-економічними процесами. Відносини планомірності висловлюють об'єктивну необхідність узгодженого господарювання в масштабі суспільства, за рахунок суспільства і досягнення мети виробництва – все більш повного добробуту і всебічного розвитку всіх членів суспільства.

Планомірність дозволяє регулювати все суспільне виробництво як усвідомлений процес, як свідомий рух до мети, обмежувати можливість

прояву стихійності і забезпечувати більшу відповідність між поставленими завданнями, цілями і досягнутими результатами. Планомірність виступає формою державного регулювання економіки щодо організації суспільного виробництва, забезпечення відповідності виробничих відносин характеру рівню розвитку продуктивних сил.

Інструментарій державного впливу на економіку можна розглядати як сукупність інструментів, що застосовуються державою, яка відображає специфіку цілей уряду та господарських відносин. Інструменти регулювання можна класифікувати в такий спосіб на управління державною власністю, державним споживанням, витратами на соціальні потреби, бюджетною політикою, оподаткуванням, регулюванням грошового обігу та наданням кредитів, фінансування.

Фінансове виборче регулювання, інструмент адміністративно-економічного впливу – контроль над кредитною системою, доходами, ціноутворенням, контрактами. «Вбудовані стабілізатори» є інструментами адміністративного впливу, який здійснюється шляхом введення законодавчих або адміністративних обмежень, що не зачіпають рух вартісних факторів, методи інформаційного впливу, а також державне господарське законодавство і державний контроль.

Таким чином, під функціонуванням механізму державного регулювання економіки пропонуємо розуміти цілеспрямовані дії держави по координації економічних відносин між господарюючими суб'єктами як всередині країни, так і між країнами відповідно до національними цілями і завданнями.

Висновки до розділу 3

Створення та ефективне функціонування в країні національних інноваційно-інвестиційних механізмів є визначальним фактором, від якого залежить місце держави в загальносвітових технологічних відтворювальних

ланцюжках, що дозволяє піти від інерційного, ресурсного варіанту економічного розвитку.

Дослідження інноваційно-інвестиційних процесів в інституційному середовищі крізь призму взаємодії різних факторів і їх комплексного впливу дозволяє розвинути теорію і визначити заходи кількісного і якісного розвитку інноваційно-інвестиційного механізму відносно сформованих інституційних, соціальних і економічних умов сучасної України і можливим перспективам її розвитку.

При цьому, реалізуючи політику активних інноваційних інвестицій та побудови ефективного інноваційно-інвестиційного механізму, потрібно проводити постійний моніторинг параметрів ряду узагальнених індикаторів, що відображають як кількісні, так і якісні аспекти ефективності інноваційно-інвестиційного механізму.

Зроблений аналіз дозволив нам позначити в роботі ряд проблем і умов ефективного функціонування і розвитку інститутів інноваційно-інвестиційного механізму в Україні. До числа найважливіших інституційних умов інноваційно-інвестиційного механізму в дослідженні віднесені: взаємодія бізнесу і влади, формування і розвиток людського капіталу, адекватного інноваційній економіці, розвиток ринку інноваційних інвестицій. Відповідні умови повинні створюватися на національному та регіональному рівнях з тим, щоб системний і комплексний підхід при здійсненні інноваційної політики мав найбільш повне втілення.

Для стабільного функціонування інноваційної системи перш за все необхідно сформуванню законодавчу базу. Тому що будь-який пересічний дослідник або інноватор, який вкладає свої гроші і ресурси в інноваційні розробки, повинен бути впевнений в захищеності своїх прав на винахід і на отримання відповідного доходу від його використання третіми особами.

Багато що робиться і в напрямку переорієнтації національної економіки з сировинної на виробничу. Уряд, ясно розуміє, що «сировинне благополуччя» грає велику роль у фінансовому благополуччі, проте його

роль не можна переоцінювати, так як в скоріше кон'юнктура ринку нафти змінитися і буде необхідно вишукувати нові джерела фінансування зростаючих потреб. Тому вже зараз із засобів позабюджетних фондів починається створення інфраструктури майбутньої інноваційної системи, яка послужить базою для переорієнтації економіки.

Поки у нас ще залишається певний запас в ряді галузей і за деякими окремими розробкам в області електроніки і космосу. Однак в сучасному світі швидкість з якою цей запас тоне, вселяє серйозні побоювання за вітчизняні перспективи. У світі швидкість наукових досліджень зростає з кожним роком, при чому набуло широкого поширення отримала спеціалізація і залучення великого бізнесу до фундаментальних розробок. У нашій країні цей посыл був прийнятий і в розробці планів на технічний розвиток і переозброєння чітких напрямків розвитку науки. Хоча на організаційному рівні відчувається нестача кадрів і розуміння ролі інновацій на місцях. Особливо це стосується муніципалітетів. Деяко гірше у нас йдуть справи із залученням великого бізнесу в сферу інновацій.

Українська венчурна компанія – це крок уряду в напрямку залучення великого бізнесу в інновації. Держава пропонує в управління свої гроші, тобто гроші платників податків звичайно, при цьому зберігаючи права на плоди венчурних проектів. Як мінуси можна відзначити не прозорість розподілу прибутку і ризиків по проектах. А так само не опрацьовані методи контролю за напрямками витрачання коштів фондів.

Держава повинна забезпечувати сприятливий інвестиційний клімат з метою використання внутрішніх і іноземних інвестицій для якісних змін в інноваційній діяльності, сприяти реалізації програм реструктуризації підприємств, технологічної модернізації виробництва, мати програму стимулювання інноваційно-орієнтованого підприємництва, заохочувати розвиток венчурних компаній. Результатами реалізації інноваційної та науково-технологічної політики стануть:

- інтеграція інноваційних систем регіонів у вітчизняну інноваційну систему, інтеграція науки, освіти і бізнесу;
- забезпечення інтенсивного технологічного оновлення виробництв на базі нових енерго- і ресурсозберігаючих екологічно безпечних технологій;
- забезпечення інноваційних секторів економіки високопрофесійними кадрами;
- формування нових висококонкурентних галузей, заснованих на інноваційній економіці;
- дієвий захист приватної, включаючи інтелектуальну, власності, формування в суспільстві розуміння того, що здатність забезпечувати захист власності – один з критеріїв сприятливого інвестиційного клімату та ефективності державної влади;
- розвиток науково-виробничої інноваційної інфраструктури: центри трансферу технологій, центри сприяння енергоефективності, особливі економічні.

ВИСНОВКИ

Дослідивши теоретичні аспекти здійснення публічного управління економікою, можемо зробити ряд висновків:

1. Історичний розвиток утворення поняття «державне управління економікою» викликає ряд протиріч. Це пояснюється тим, що в науці першочергово розроблялось поняття «державне управління», яке пізніше почало співвідноситись з іншими галузями. Так, над розробкою понять «державне управління» та «державне управління економікою» працювали такі дослідники, як: С. Мочерний, В. Орешина, Л. Дідківська, Л. Головка, Д. Стеченко, І. Михасюк, Л. Ходов, А. Булатовим, Д. Зухба, Е. Зухба, Н. Каптуренко, Б. Дергалюк та ін.

Узагальнивши їх погляди, ми розглядаємо під державним управлінням економікою особливості управлінської діяльності в економічній сфері держави для забезпечення її фінансового потенціалу та розвитку.

2. Державне управління економікою має свої: систему, методи впливу, механізм. Державне управління економікою має на меті систематизувати і обґрунтувати пріоритети національної економіки. Воно передбачає будь-який вплив суб'єкта управління (активної сторони) на об'єкт (пасивну сторону) з метою спрямувати його дію у бажаний для суб'єкта управління спосіб.

3. Для підвищення ефективності державного управління доцільно розробляти стратегічні плани та застосовувати інноваційну діяльність для забезпечення розвитку економіки. На розвиток глобальної економічної системи впливає науково-технічний і технологічний прогрес, для якого характерним є посилення інноваційної активності і необхідність пошуків напрямків її поліпшення. Становлення інноваційної системи стимулює перехід від прямого управління до індикативного. Розвиток технологій, у тому числі інформаційних та телекомунікаційних мереж, сприяє створенню мережевих структур, в основі управління якими знаходяться синергетичні

принципи. Позитивними наслідками функціонування і розвитку національних інноваційних систем є прискорення інноваційних процесів, подолання історично зумовленої ізольованості науки як самодостатньої сфери діяльності, перехід від лінійних методів створення інноваційної продукції до нелінійних тощо.

4. Розвиток регіону є невід'ємним атрибутом економіки країни, який розглянутий як зміна рівнів між галузями та всередині галузей між окремими виробництвами, а також зміни у стратегії розвитку регіонів, за яких реакція на динаміку факторів зовнішнього середовища здійснюється на основі використання науково-технічного прогресу у вигляді впроваджуваних результатів наукових розробок, що призводять до якісних змін у регіональних системах. Таким чином, сталий розвиток регіону, як системи, це закономірний та безперервний процес підтримки її цілісності, стану рухомої рівноваги та стійкості, економного використання ресурсного потенціалу та своєчасного попередження ендогенних протиріч, на основі приведення у відповідність до цілей розвитку регіональної інноваційної інфраструктури.

В даний час розробка стратегій, концепцій, програм розвитку того чи іншого регіону має проводитися в рамках офіційно визнаної парадигми сталого розвитку, отже, первісне уявлення регіону як еколого-економічної системи на сьогоднішній день необхідно розглядати у поєднанні з соціальним блоком, більше, у зв'язку з активізацією інноваційних процесів як найважливішого фактора розвитку економіки регіональних систем, з додатковим блоком – інновацій.

5. Україна має ряд початкових умов, які значною мірою визначають напрямки і характер економічних взаємозв'язків. Це наявність значної території, гео економічне розташування, істотна внутрішня регіональна диференціація, слабо розвинена інфраструктура і т.д. Слід зазначити і ряд загальних умов, які склалися в результаті структурних змін: висока відкритість економіки; виробнича структура, що склалася;

зовнішньоторговельні операції, що відображають сформовану структуру національного господарства; структура інвестицій в основний капітал; низька частка науки, інновацій та розробок в економіці і по галузях промисловості.

До загальних завдань підвищення технологічної конкурентоспроможності України слід віднести:

- цільову і стратегічну спрямованість інноваційної діяльності підприємств (пріоритети інноваційної діяльності);
- спрямованість і якість інноваційної діяльності;
- масштаби інноваційної діяльності;
- джерела фінансування;
- інноваційний потенціал і стан процесів передачі знань у виробництво.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрощук Г. О., Жилияєв І. Б., Чижевський Б. Г., Шевченко М. М. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. Київ: Парламентське вид-во, 2009. 632 с.
2. Андрощук Г.О. Національні інноваційні системи: еволюція, детермінанти результативності» Монографія. Київ: Парламентське видавництво. 2015. 512 с.
3. Андрощук Г.О. Формування національної інноваційної системи України: передумови і обмеження. Правове забезпечення розвитку національної інноваційної системи в умовах глобалізації: матеріали Всеукр. наук-практ конф. (Харків, Київ, 11 груд. 2015 р.). Харків: Право, 2015. С. 172 - 181.
4. Антоненко Л. А. Технологічна безпека України у глобальному інноваційному просторі ХХІ сторіччя. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». *Проблеми економіки та управління*. 2015. № 628. С. 18–23.
5. Атаманова Ю.Є. Господарсько–правове забезпечення інноваційної політики держави: Монографія. Харків: Видавництво «ФІНН», 2018. 424с.
6. Баранчєєв В.П. Управление инновациями: учебник для бакалавров. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Юрайт, 2012. 711 с.
7. Белой А. Хронологический обзор развития международной инвестиционной деятельности. *Стратегия экономического развития стран в условиях глобализации*. 2015. № 3. С. 11.
8. Бодров В. Г. Державне управління у фінансово-економічній сфері: навч.-метод. матеріали. Київ: НАДУ, 2013. 88 с.
9. Бодров В.Г. Державне регулювання економіки та економічна політика: Навч. посібн. Київ: Академвидав, 2010. 520 с.

10. Бойко А.В. Зарубіжний досвід формування національних інноваційних систем та його використання в Україні. *Економіка і прогнозування*. 2013. №4. С. 91-103.
11. Бойко А.В. Стійкість національної економіки: теорія, методологія, практика: монографія. Київ: Ін-т екон. та прогноз. НАН України, 2014. 288 с.
12. Борщ Л.М. Інновації та інвестиції в реальному секторі економіки: перспективи розвитку. *Економіка ринкових відносин*. 2018. №2. С. 44–51.
13. Бубенко П. Т., Прядкін К. К. Наука та інноваційний процес в Україні. *Проблеми науки*. 2013. № 4. С. 8-12.
14. Бурик З. М. Державне регулювання сталого розвитку України: теорія та практика: монографія. Львів: Вид-во Простір-М, 2017. 384 с.
15. Варналій З.С. Регіональна інноваційна політика України: проблеми та стратегічні пріоритети. *Економіст*. 2017. № 9. С. 36-39.
16. Гаврилюк О. В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України. *Фінанси України*. 2018. № 2. С. 68-81.
17. Гайдуцький П. І. Глобалізація економічної рецесії та фінансової нестабільності. *Фінанси України*. 2018. № 1. С. 24-32.
18. Геєць В.М., Семиноженко В.П. Інноваційні перспективи України. Харків: Перспективи. 2016. 272 с.
19. Гражевська Н. Забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в глобальному постіндустріальному вимірі. *Економіка України*. 2018. № 9. С. 54–63.
20. Грицюк Н.О. Зарубіжний досвід банківського кредитування інноваційної діяльності. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Сер.: Економіка, 2010. Вип. 15. С. 298-302.
21. Гусев В. О. Державна інноваційна політика: методологія формування та впровадження: монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2011. 624 с.

22. Даниленко А. А. Актуальні питання прямих іноземних інвестицій до України з ЄС (у контексті розширення Євросоюзу на Схід). *Фінанси України*. 2018. № 1. С. 127–137.
23. Данько М. Інноваційний потенціал у промисловості України. *Економіст*. 2009. № 10. С. 26-32.
24. Денисюк В. Інноваційна активність національної економіки: вдосконалення методології, показники промислових підприємств, державна підтримка. *Економіст*. 2015. № 8. С. 45–49.
25. Дергалюк Б. В. Еволюція теорій державного регулювання структурних зрушень в економіці. *Агросвіт*. 2019. №19. С.12-16.
26. Дідківська Л. І., Головка Л. С. Державне регулювання економіки: Навч. посіб. Київ: Знання-Прес, 2008. 14 с.
27. Єрмак С.О. Торгово-технологічні інновації в торгівлі на сучасному етапі розвитку України. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2014. № 11. С. 20-31.
28. Захарченко В. И. Инновационное развитие в Украине: наука, технология, практика : монография. Одесса: Фаворит, 2011. 598 с.
29. Захарченко Н.В. Регулювання високотехнологічного ресурсу в інноваційному розвитку економіки України. *Технологічний аудит і резерви виробництва: науковий журнал*. Полтава, 2015. № 3/5 (23). С. 67 – 71.
30. Зухба Д.С. Принципы и проблемы государственного регулирования экономики. Донецк: ИПЦ «Донецк», 2002. 25 с.
31. Зянько В.В. Інноваційне підприємництво в Україні: проблеми становлення і розвитку: монографія. Вінниця: УНІВЕРСУМ, 2005. 263 с.
32. Іваноньків О.О. Політика держави щодо інвестиційної діяльності в Україні та перспективи прямого іноземного інвестування. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 11. С. 12–17.
33. Іванченко Г. В. Розробка кластерної моделі розвитку регіону: методологічний підхід. *Ефективна економіка*. 2013. №. 5.

34. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: монографія. Суми: Університетська книга, 2010. 281 с.
35. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь. За заг. ред. В.М. Гейця та ін.; НАН України. Київ, 2015. 336 с.
36. Ковальчук В. Удосконалення механізму державного управління сталим розвитком регіону. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2015. Вип. 1. С. 45–49.
37. Ковтун О.І. Державне регулювання економіки: навч. посібник. Львів: Вид-во “Новий світ-2000”, 2006. 432 с.
38. Козбаненко В.А. Государственное управление: основы теории и организации. Учебник. Том 1. Москва: Статут, 2002. 257 с.
39. Колосова В. П. Європейський інвестиційний банк в Україні. *Фінанси України*. 2018. № 2. С. 15-25.
40. Конституція України: Закон України №254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 12.11.2021).
41. Круп’як Т.П. Інноваційний процес: аналіз у рамках теорії інформаційної економіки. *Науково-технічна інформація*. 2016. №3. С. 25-29.
42. Куропятник Р.С. Основные подходы к определению понятия «инновация». *Вісник СевНТУ: зб. наук. пр.. Серія: Економіка і фінанси*. Севастополь. 2012. № 116.
43. Лесечко М., Рудницька Р. Методичні підходи до оцінки державного врядування в Україні. *Науковий вісник: Демократичне врядування*. 2010. Вип. 5. URL: http://archive.nbuu.gov.ua/e-journals/DeVr/2010_5/fail/Lesech.pdf/ (дата звернення 13.11.2021).
44. Лук’яненко Д. Г., Поручник А. М. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: Монографія. У 2 т. Т.1. Київ: КНЕУ, 2006. С. 633-635.

45. Мазаракі А.А. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: X Міжнародний бізнес-форум (Київ, 21 березня 2017 р.). Київ. 2017. 198 с.
46. Малиш Н. А. Макроекономіка: навч. посіб.3-тє вид. стереотип. Київ: МАУП, 2007. 184 с.
47. Малютін О. К. Концепція поліпшення інвестиційного клімату в Україні. *Фінанси України*. 2018. № 11. С. 64–74.
48. Маринський Г. Особливості формування та комерціалізації інтелектуального продукту в Інституті електрозварювання ім. Є. О. Патона. *Інтелектуальна власність*. 2014. № 10. С. 49-53.
49. Масленніков Є.І., Кузнецов Е.А., Сафонов Ю.М., Філіппова С.В. Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти: монографія Вип. 1. За ред. д.е.н., доц. Є.І. Масленнікова. Херсон: Грінь Д.С., 2016. 854 с.
50. Масловська Л. До питання оцінки передумов інтеграції України в ЄС. *Економіка України*. 2018. № 6. С. 72–79.
51. Медуниця Ю. ЄБРР пишається допомогою України. *Урядовий кур'єр*. 2009. 18 лютого. С.3.
52. Мельник А.Ф., Дуднік О.П., Васіна Ю.В. Опорний конспект лекцій з дисципліни «Державне та регіональне управління». Тернопіль. 2015. 147 с.
53. Меркулов М.М. Науково-технологічний розвиток і управління інноваціями. Одеса : Фенікс, 2008. 344 с.
54. Михасюк І. Р., Швайка Л. А. Державне регулювання економіки: Підручник. Львів: «Магнолія плюс»; видавець СПД ФО «В.М. Піча», 2006. 8 с.
55. Мочерний С. В. Економічна теорія: навч. посіб. 4-те вид., стереотип. Київ: ВЦ «Академія», 2009. 640 с.
56. Мустафін М. Фінансування інноваційної діяльності у розвинутих країнах. Українське агентство фінансового розвитку. 2016. URL: <http://www.ufin.com.ua> (дата звернення 15.11.2021).

57. Небрат В.В. Іноземні інвестиції як чинник модернізації економіки. *Економіка ринкових відносин*. 2018. №1. С.76 – 82.
58. Николаев А. И. Инновационное развитие и инновационная культура. *Наука и наукознание*. 2011. № 2. С. 54–65.
59. Одинцова Н.А. Государственное управление экономикой: обоснование системы менеджмента. *Ефективна економіка*. 2010. №9.
60. Прилуцька І.А. Організаційні форми інноваційного підприємництва та стимулювання їх розвитку в Україні. *Проблеми науки*. 2012. № 1. С. 27-33.
61. Осецький В.Л., Затонацька Т.Г. Стратегія нарощування інвестиційного потенціалу національної економіки. *Фінанси України*. 2016. №7. С. 38–49.
62. Пабат А., Хамініч С. Стратегічний менеджмент конкурентоспроможності національної економіки в перспективі євроінтеграції. *Економіст*. 2015. № 12. С. 59 – 61.
63. Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки в контексті інтеграції України в Європейський науково-інноваційний простір: матеріали ХХІІ Міжнародної науково-практичної конференції, Одеса, 11–13 вересня 2017 р. НАНУ, ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М.Доброва НАН України», Київ. «Видавництво «Фенікс», 2017. 339 с.
64. Проект закону України «Про Стратегію сталого розвитку до 2030 року» від 07.08.2018 № 9015. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A?an=332> (дата звернення 20.11.2021).
65. Програма економічного і соціального розвитку Донецької області на 2019 рік та основні напрями розвитку на 2020 і 2021 роки. URL: <https://dn.gov.ua/ekonomika/programi-rozvitku-regionu/programa-ekonomichnogo-i-socialnogo-rozvitku> (дата звернення 20.11.2021).

66. Райзберг Б. А. Программно-целевое планирование и управление: учебн. Москва: Инфра-М, 2002. 432 с.
67. Романов В. Є. Вступ до аналізу державної політики: навч. посіб. Київ: Видавництво Соломії Павличко “Основи”, 2001. 238 с.
68. Савченко А. Г., Пухтаєвич Г. О., Тітьонко О. М. Макроекономіка: Підручник. Київ: Либідь, 2005. 208 с.
69. Соскіна О. І. Шляхи впровадження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку в українських містах. Київ: Вид-во «Інститут трансформації суспільства», 2008. 64 с
70. Сотник І. М. Структурні зрушення в інноваційній сфері та їх вплив на підвищення конкурентоспроможності національної економіки. *Механізм регулювання економіки*. 2008. № 3. Т. 1. С.51–57.
71. Співробітництво між Україною та країнами ЄС. Статистичний збірник. *Держкомстат України*. 2016. 324 с.
72. Стеченко Д. М. Державне регулювання економіки: Навч. посібник. Київ: Знання, 2007. 271 с.
73. Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України в 3 томах. Т.2: Інноваційно - технологічний розвиток економіки. За ред. В.М. Гейця, В.П. Семиноженка, Б.Є. Кваснюка. Київ: Фенікс, 2017. 564с.
74. Федулова Л.І. Тенденції розвитку інноваційної політики та її вплив на економічне зростання. *Економіка і прогнозування*. 2011. № 2. С. 63–81.
75. Форсайт економіки України: середньостроковий (2015–2020 роки) і довгостроковий (2020–2030 роки) часові горизонти. Наук. керівник проекту акад. НАН України М. З. Згуровський. Міжнародна рада з науки (ICSU). Київ: НТУУ «КПІ», 2015. –136 с.
76. Ходов Л. Г. Основы государственной экономической политики: Учебник. Москва: Изд-во БЭК, 2007. 332 с.

77. Чижова В. І. Економічна сутність інноваційно-інвестиційного процесу як концептуальне відображення феномену інновації. *Продуктивні сили і регіональна економіка*. 2008. Ч. 2. С. 71-80.

78. Чернобаєв В. В. Інноваційно-інвестиційна діяльність та її регулювання в економіці України: автореф. дис. канд. екон. наук. Дніпропетровськ, 2008. 19 с.

79. Чужиков В., Ільницький Д., Федірко О. Трансформаційні зміни в промисловій структурі Європейського Союзу. *Економіка України*. 2016. № 6. С. 85-93.

80. Щедріна Т. Ринок інновацій та шляхи його розвитку. *Економіка підприємств*. 2004. №7. С.109–119

81. Щепак В.В. Складові регіональної соціально-економічної системи. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010, № 2, Т. 1. С. 144-148.

82. Юринець З.В. Взаємозв'язок рівнів конкурентоспроможності крізь призму створення інновацій. *Економічний простір*. 2013. №75. С. 141–149.

83. The Worldwide Governance Indicators (WGI) project. [URL:http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.asp](http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.asp). (дата звернення 25.11.2021)

ДОДАТКИ

**Перелік технічних завдань на проекти регіонального розвитку,
передбачені Планом заходів з реалізації у 2018-2020 роках Стратегії
розвитку Донецької області на період до 2020 року**

1.1. Відновлення дорожньої інфраструктури, що зазнала пошкоджень (руйнувань) внаслідок бойових дій (у т.ч. поряд з лінією розмежування)
1.2. Реконструкція ушкоджених та зруйнованих багатоквартирних та приватних будинків
1.3. Відновлення лікувальних корпусів КЛПУ «Обласна психіатрична лікарня м. Слов'янська»
1.4. Капітальний ремонт дитячо-юнацької спортивної школи (м. Мар'їнка, вул. Заводська, 15)
1.5. Реконструкція та модернізація системи теплопостачання
1.6. Запровадження інноваційних, енергозберігаючих технологій при реконструкції, капітальному ремонті та будівництві мереж зовнішнього освітлення вулиць населених пунктів Донецької області
1.7. Будівництво фільтрувальних станцій
1.8. Впровадження додаткових джерел водозабезпечення шляхом капітального ремонту, буріння, облаштування свердловин та прокладання від них водопроводів до розподільчих мереж централізованого водопостачання
1.9. Оптимізація систем водопостачання та водовідведення міст і районів Донецької області
1.10. Реконструкція та модернізація мереж зливової каналізації Донецької області
1.11. Відновлення та розвиток мережі автомобільних доріг загального користування та штучних споруд на них
1.12. Удосконалення системи пасажироперевезень електротранспортом
1.13. Розвиток мережі Центрів надання адміністративних послуг, підвищення якості і доступності надання адміністративних послуг суб'єктам підприємницької діяльності та мешканцям Донецької області
1.14. Створення індустріальних парків на території Донецької області
1.15. Пропагування виробничого та науково-технічного потенціалу області
1.16. Розвиток рекреаційної діяльності на території Слов'янщини
1.17. Формування позитивного іміджу населених пунктів Донецької області через відновлення ключових територій міського простору
1.18. Створення ринку свіжої агропродукції поблизу автошляхів
1.19. Проведення енергоаудиту будівель бюджетної сфери
1.20. Впровадження альтернативних джерел енергії
1.21. Проведення заходів з термомодернізації будівель бюджетної сфери
1.22. Створення громадської організації «Донецька обласна дорадча служба»
1.23. Вивчення та популяризація досвіду успішних кооперативів інших регіонів України

2.1. Обласна цільова програма сприяння розвитку громадянського суспільства на 2016- 2020 роки
2.2. Вчимося жити і працювати в одній громаді
2.3. Підтримка об'єднаних територіальних громад Донецької області шляхом розроблення стратегій їх розвитку
2.4. Створення умов для здійснення реформ в галузі землеустрою в об'єднаних територіальних громадах, які будуть створені в Донецької області до кінця 2017 року
2.5. Створення містобудівного кадастру в Донецькій області
2.6. Забезпечення містобудівною документацією об'єднаних територіальних громад Донецької області
2.7. Будівництво нових кладовищ з адміністративно-побутовим корпусом та планування нових територій для розширення існуючих кладовищ
3.1. Забезпечення швидкої доступності соціальних служб до дітей, які потребують соціального захисту «Швидка соціальна допомога»
3.2. Створення «Соціальних офісів»
3.3. Центр соціального супроводу молоді з особливими потребами на базі молодіжного відділення Дружківського дитячого будинку-інтернату (за адресою: Донецька область, м. Дружківка, вул. Сахненко, буд. 105)
3.4. Створення обласного Центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів (м. Лиман)
3.5. Покращення надання соціальних послуг інтернатними закладами системи соціального захисту населення області
3.6. Покращення якості надання соціальних послуг мережею стаціонарних відділень для постійного або тимчасового проживання одиноких громадян територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг) системи соціального захисту населення
3.7. «Дітям Донеччини – якісне оздоровлення»
3.8. Регіональна програма верифікації квартирної обліку та створення фонду для забезпечення тимчасовим житлом внутрішньо переміщених осіб в зоні проведення антитерористичної операції
3.9. Забезпечення житлом на час функціонування 5-ти дитячих будинків сімейного типу та 5 прийомних сімей, переміщених із зони АТО «Сімейний затишок»
3.10. Розвиток мережі медичних закладів, удосконалення надання медичних послуг населенню шляхом реконструкції, будівництва, капітального ремонту, закупівлі необхідного медичного обладнання лікарень Донецької області
3.11. Розвиток мережі амбулаторій та ФАПів Донецької області, покращення якості надання ними послуг
3.12. Впровадження електронного документообігу в закладах охорони здоров'я
3.13. Реконструкція приміщення під гуртожиток для проживання осіб, які проходять навчання в Донецькому центрі професійно-технічної освіти державної служби зайнятості (надалі – Донецький ЦПТО)

3.14. Забезпечення права дитини на доступність і безоплатність здобуття дошкільної освіти шляхом створення необхідних умов функціонування і розвитку системи дошкільної освіти, збереження та розширення мережі закладів, визначення змісту їх діяльності відповідно до освітніх запитів населення
3.15. Модернізація матеріально-технічної бази загальноосвітніх навчальних закладів Донецької області в контексті створення системи опорних шкіл України
3.16. Запровадження інноваційних освітніх програм у середній школі та позашкільній освіті
3.17. Забезпечення повноцінної діяльності Донецького вищого училища олімпійського резерву ім. С.Бубки
3.18. Реконструкція будівель комунального лікувально-профілактичного закладу «Обласний лікарсько-фізкультурний диспансер» за адресою: м. Бахмут, вул. О.Сибірцева, 3
3.19. Розвиток системи фізичної культури та спорту, розбудова спортивної інфраструктури регіону
3.20. Формування освітнього середовища, сприятливого для збереження здоров'я та забезпечення здорового способу життя
3.21. Реконструкція будівлі Комунального позашкільного навчального закладу «Донецький обласний дитячо-молодіжний центр»
3.22. «Територія розвитку» (збереження та розвиток мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку)
3.23. Програма розвитку комунального підприємства «Обласний дитячо-молодіжний санаторно-оздоровчий комплекс «Перлина Донеччини»
3.24. Реконструкція, термомодернізація ПЗОВ «Лісова казка» за адресою м. Святогірськ, вул. Кільцева, 64
3.25. Створення філії Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка на базі Артемівського музичного училища ім. І.Карабиця
3.26. Розвиток фестивального руху на території області
3.27. Розвиток внутрішнього туризму шляхом створення нових туристичних об'єктів та маршрутів
3.28. Розвиток мережі базових закладів культури області (реконструкція, переоснащення, капітальні ремонти)
3.29. Створення медіатек на базі бібліотечних закладів культури області
4.1. Підвищення юридичної обізнаності та поінформованості громадян Донецької області шляхом роз'яснення їх прав та обов'язків
4.2. Підвищення оперативності реагування на прояви корупції та організованої злочинності шляхом покращення матеріально-технічного забезпечення спецпідрозділу Управління Служби безпеки України в Донецькій області
4.3. Забезпечення належних умов для обслуговування населення в адміністративних будівлях органів прокуратури Донецької області
4.4. Створення умов для профілактики та оперативного реагування на

протиправні події шляхом створення та розвитку Єдиного сервісно-аналітичного центру ГУНП в Донецькій області (UASC)
4.5. Забезпечення надання кваліфікованої допомоги громадянам дільничними офіцерам поліції Донецької області
4.6. Забезпечення непрацюючого населення області засобами індивідуального захисту
4.7. Використання, утримання та реконструкція наявного фонду захисних споруд цивільного захисту
4.8. Впровадження комплексу заходів для вирішення проблем поводження з твердими побутовими відходами
4.9. Будівництво та реконструкція очисних споруд у містах та районах області
4.10. Оздоровлення водних об'єктів Донецької області
4.11. Збереження та рекреаційне облаштування територій регіональних ландшафтних парків «Клебан-Бик», «Краматорський»
4.12. Розробка та впровадження системи моніторингу навколишнього природного середовища
4.13. Нарощування греблі золівдвалу до позначки 178 м (Вуглегірська ТЕС ПАТ «Центренерго»)
4.14. Створення веб-порталу «Вільна Донеччина»
4.15. Проведення нетехнічної розвідки з визначення забрудненості вибухонебезпечними предметами території Донецької області та впровадження ефективної взаємодії з благодійними некомерційними організаціями
4.16. Створення матеріального регіонального резерву
4.17. Створення місцевого матеріального резерву
4.18. Проведення поетапної реконструкції та модернізації регіональної автоматизованої системи централізованого оповіщення (РАСЦО) населення Донецької області у разі загрози або виникненні надзвичайних ситуацій
4.19. Забезпечення безпеки людей на узбережжі Азовського моря та водних об'єктах Донецької області на 2017-2020 роки
4.20. Ефективна система швидкого реагування на надзвичайні ситуації у пригородах міста Маріуполя та прилеглих сільських територіях «Радіус безпеки»
4.21. Технічне переоснащення підпорядкованих підрозділів ГУ ДСНС України у Донецькій області
4.22. Організація заходів цивільного захисту населення спроможних територіальних громад
4.23. Забезпечення діяльності піротехнічних підрозділів ГУ ДСНС України